

Svenska
barnboksinstitutets
BOKPROVNING

Barn- och ungdomsboksutgivningen 2024

BOKPROVNING

© Svenska barnboksinstitutet (Sbi)
Odengatan 61
113 22 STOCKHOLM
Tel. 08-54 54 20 50
e-post: info@barnboksinstitutet.se
www.barnboksinstitutet.se

Formgivning: Hanna S. Larsson
Svenska barnboksinstitutet, 2025

Begreppet Bokprovning är varumärkesskyddat av Svenska barnboksinstitutet.
ISSN 1652-5566

INNEHÅLL

BOKUTGIVNING OCH BOKBRANSCH

- 4 Den svenska barn- och ungdomsutgivningen 2024
- 7 Bokutgivarna och bokförsäljningen
- 10 Digital utgivning för barn och unga 2024 – ljudböcker och e-böcker | Ann Steiner
- 13 Artificiell intelligens i böcker och bokutgivning

TEMATISKA FÖRDJUPNINGAR

- 16 Vad gör en bok? Konsten, människan och maskinen
- 19 Läsaren, boken och biblioteket i 2024 års barn- och ungdomslitteratur | Tuva Haglund
- 23 Böcker för de yngsta – det rör på sig! Nedslog i småbarnslitteraturen 2024
- 25 Häxor – monstruösa, mångbottnade och mysiga

LITTERATURKATEGORIER

- 27 Bilderböcker
- 30 Kapitelböcker
- 32 Mellanåldersböcker
- 34 Ungdomsböcker
- 36 Tecknade serier
- 38 Faktaböcker
- 40 Poesi, dramatik, sångböcker och samlingar
- 41 Översättningar och skildringar från olika delar av världen
- 43 Böcker publicerade på andra språk än svenska i Sverige
- 44 Återutgivning
- 46 Statistik**
- 64 Begreppsförklaringar**
- 66 Om de nationella barnämnesorden**
- 70 Litteratur- och referenslistor**
- 76 Om Svenska barnboksinstitutets Bokprovning**

BOKUTGIVNING OCH BOKBRANSCH

Den svenska barn- och ungdomsboksutgivningen 2024

Den svenska barn- och ungdomsboksutgivningen är bred, i ordets sanna bemärkelse. Den rymmer böcker för nyfödda såväl som körkortsmogna. Här finns humoristiska böcker, skildringar av att växa upp, konstnärligt experimentella bildberättelser, deckargåtor, rysare och romantik, och långa bokserier med romanfigurer att umgås med länge.

Allt detta finns i de 2 182 tryckta barn- och ungdomsböcker som den sista februari 2025 hade inkommit till Svenska barnboksinstitutet (Sbi) med 2024 som utgivningsår. Utgivningen har legat stadigt på denna nivå de senaste åren. Även inom olika litteraturkategorier har utgivningen varit stabil. Det ges ut flest bilderböcker, följt av faktaböcker, kapitelböcker och mellanåldersböcker, och ungefär så har det sett ut det senaste decenniet. Ungdomsboksutgivningen, som har minskat under många år, stabiliserade sig på samma nivå som året innan.

Bokprovningsen innehåller siffror över och analyser av den tryckta barn- och ungdomsboksutgivningen. En utblick mot den digitala utgivningen ger vid handen att antalet ljudböcker har minskat de senaste åren, medan e-boksutgivningen fluktuerar. Böcker för åldrarna 6–9 och 9–12 år dominerar den digitala utgivningen, till skillnad från den fysiska där bilderböckerna står starkast. Sbi saknar resurser att samla in digitala verk, men följer utgivningen och har löpande anlitat litteraturforskaren Ann Steiner för att kunna ge en översiktlig bild av området. Statistikläget är svårt när det gäller de digitala formaten, men med Steiners hjälp kan vi presentera de mest fullständiga siffror som med rådande förutsättningar går att få fram (se rubriken Digital utgivning för barn och unga 2024). Den digitala originalutgivningen är liten i Sverige, vilket innebär att de allra flesta böcker som ges ut digitalt också har utkommit fysiskt. Därmed råder små skillnader mellan vad som innehållsligt möter barn och unga i den digitala respektive den fysiska utgivningen.

Böckerna handlar övergripande om sådant som är relevant i barns och ungas liv. Det kan röra sig om små barns lust till att utforska sin omvärld och ett brett spektrum av mellanmännsliga relationer. Det vardagsnära är centralt i många berättelser, men en stor del av utgivningen hör till den spekulativa fiktionen som inom ramen för fantasy- och science fiction-berättelser skickar ut huvudpersoner på äventyr i andra världar. Detta gäller övergripande och oavsett ålder på mottagaren, även om vardagsskildringar dominerar utgivningen för yngre barn. Det är också i utgivningen för barn upp till sex år som bruksböckerna är flest, det vill säga böcker med ett tydligt pedagogiskt syfte. En stor del av barn- och ungdomsböckerna, i synnerhet för nybörjarläsare och barn upp till 12 år, ges ut i bokserier där ett persongalleri och ibland en tematik eller en viss miljö är återkommande. En stor del av denna utgivning kan räknas till genrelitteraturen, där genrer som komedi, skräck och deckare är återkommande.

Innehållsligt och tematiskt speglar den svenska barn- och ungdomsboksutgivningen ofta aktuella tendenser i samtiden och händelser i omvärlden. Artificiell intelligens har blivit ett återkommande inslag. Såväl berättelser som omslag och illustrationer har tillkommit med hjälp av AI-verktyg, och AI är också ett centralt tema i handlingen i flera böcker. Ett annat ämne som framträdde i 2024 års utgivning är läsning, vilket kan ställas i relation till den samhällsdebatt om barns och ungas läsförmåga, läsintresse och tillgång till böcker som har präglat inte minst debatten om den svenska skolan de senaste åren. Detta avspeglas i berättelser där läsning och bibliotek är centrala motiv. Annat, som en ungdomskultur som kretsar kring EPA-traktorer, ett nytt religiöst uppvaknande och ett intresse för folktro och mytologi tar sig också uttryck i böckerna. Som ett led i det stora intresset för folktro har inte minst häxgestalten blivit mer framträdande i utgivningen under 2000-talet och dess funktion i berättelserna har breddats.

I den tryckta barn- och ungdomsboksutgivningen finns sedan 2010 en utveckling mot en allt större inhemsk utgivning. Den svenska originalutgivningen har ökat markant, medan översättningarna har växlat i antal och sedan ett antal år tillbaka haft en vikande tendens. Andelen översättningar låg 2024 på 31 procent av den totala utgivningen, varav merparten kom från engelskan. Det är endast en litteraturkategori som domineras av översättningar och det är tecknade serier. Den inhemska produktionen av tecknade serier för barn och unga är försvinnande liten. I stället når fler internationellt framgångsrika serieromaner den svenska marknaden genom översättningar.

Bokutgivarna och bokförsäljningen

Utgivningen av barn- och ungdomsböcker i Sverige är bred även sett till de aktörer som ger ut böckerna. 264 olika förlag och andra utgivare, inklusive egenutgivare, publicerade tryckta barn- och ungdomsböcker i Sverige under 2024. Av dessa gav 50 utgivare ut fem titlar eller fler. De tio förlag som gav ut flest titlar stod för knappt hälften av utgivningen. En stor del av utgivningen är således koncentrerad till ett litet antal förlag. De tre förlag som gav ut flest titlar var Bonnier Carlsen, Tukan och Rabén & Sjögren.

En ökad utgivning på hybridförlag och via publiceringstjänster – 264 utgivare totalt

En förändring i 2000-talets bokbransch är att utgivning som bygger på upphovspersonens medfinansiering har ökat markant. Vid reguljär förlagsutgivning bekostar förlaget utgivningen och utbetalar royalty till upphovspersonerna. En rad hybridförlag och publiceringstjänster har under 2000-talet etablerats där affärsmodellen i stället bygger på att upphovspersonen själv står för delar av eller hela utgivningskostnaden, ibland med royaltyutbetalning, ibland inte. Modellen i sig är inte ny – Författares Bokmaskin etablerades till exempel redan 1972 – men omfattningen på denna utgivning har ökat markant de senaste åren och en rad aktörer har tillkommit, som Lava förlag, Visto och Vulkan. Inte minst har utgivning av barn- och ungdomsböcker på hybridförlag ökat kraftigt. Under 2024 utgavs 268 titlar på hybridförlag, 12 procent av den totala utgivningen, vilket innebär mer än en fördubbling på bara tre år. Egenutgivningen, som tidigare ofta utkom på enmansförlag, har i hög utsträckning ersatts av utgivning via publiceringstjänster, där upphovspersonen tar hela utgivningskostnaden. Varianter existerar också. Vissa förlag erbjuder exempelvis lektörs- och redaktörstjänster mot betalning.

En funktion som hybridförlagen och publiceringstjänsterna fyller är att ge fler personer möjlighet att publicera sig i bokform. Det rör sig ofta om personer som publicerar enstaka titlar, varför många av debutanterna återfinns i denna utgivning. Titlar där minst en av upphovspersonerna – författare och/eller illustratör – är en debutant ökade 2024 till 356 titlar, vilket motsvarar 16 procent av utgivningen. Ökningen hör tydligt ihop med hybridförlagens expansion på marknaden. Yrkesverksamma författare och illustratörer med en långvarig utgivning återfinns med få undantag i den reguljära utgivningen.

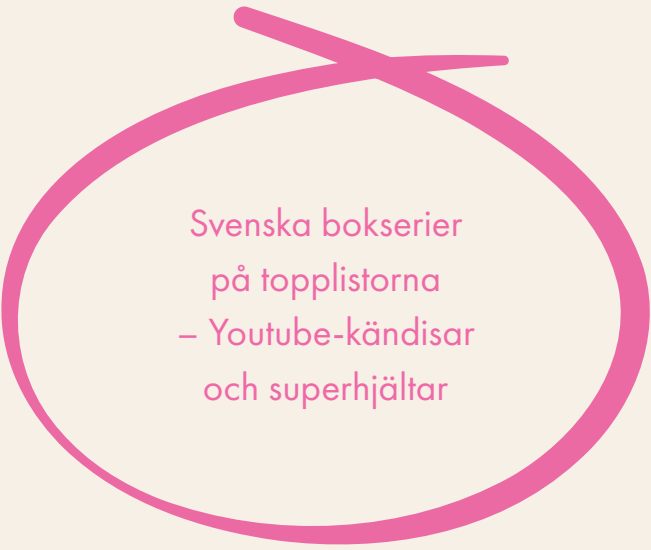
Utmärkande för utgivningen för yngre barn på hybridförlag och via publiceringstjänster är, som Tuva Haglund och Malin Nauwerck har konstaterat, konventionella uttryck samt att böckerna ofta har ett tydligt ärende, inte sällan förankrat i en upplevd brist i barnboksutgivningen som rör representation eller en egen erfarenhet (Haglund & Nauwerck 5). Det kan handla om en önskan att berätta om en ovanlig sjukdom eller en funktionsvariation, eller ta upp ett samhällsproblem. Av detta skäl gör ofta nya ämnen i utgivningen – som de senaste årens många böcker om klimat- och miljöfrågor (*Bokprovning*, årgång 2019 9–11) – entré via denna utgivning. Med viss fördröjning kan ämnena plockas upp av de reguljära förlagen, då vanligen med en mindre pedagogisk ingång, även om detta också förekommer i utgivningen i stort. Utgivning på hybridförlag eller via publiceringstjänster når sällan in i marknadsföringskanaler som dagstidningarnas kulturbevakning, men däremot ser vi exempel på att egenutgivning av böcker för ungdomar och unga vuxna kan få ett genomslag inom läsgemenskaper på nätet. Dessa anknyter i regel till intresset för romance och fantasy som de senaste åren populariserats genom bland annat Tiktok, men som också har en längre tradition i fanfiktion.

Det finns också en tredje utgivningsgren med mer lokal prägel, inom vilken skolor, kommuner, företag och föreningar ger ut böcker med en mer begränsad målgrupp som ofta har förankring i närområdet, exempelvis skolantologier. Även en stor del av egenutgivningen och till viss del även utgivningen på hybridförlag kan sägas höra till den litteratur som får mest spridning i upphovspersonernas närområde.

Försäljningen av tryckta barn- och ungdomsböcker ökade under 2024, enligt Svenska Bokhandlareföreningens och Svenska Förläggareföreningens försäljningsstatistik. Ökningen kopplas till det statliga bidraget på 176 miljoner kronor för inköp av tryckta skön- och facklitterära böcker till grundskolans elever. De tryckta böckerna står också generellt för merparten av omsättningen, medan ljud- och e-böcker står för en mindre del. Antalet strömningar av barn- och ungdomsböcker har minskat de senaste åren. Det är böcker för barn upp till 12 år som dominerar försäljningen och allra mest säljer böcker för åldern 6–9 år, medan ungdomsböckerna står för en mycket liten del (*Bokförsäljningsstatistiken* 2024 44–45, 55, 61, 93–94).

I de topplistor över försäljningen som Svenska Förläggareföreningen presenterar årligen domineras listan över mest sålda barn- och ungdomsböcker av svenska titlar som är delar i bokserier. Tre av de 20 titlarna i 2024 års topplista har humorgruppen IJustWantToBeCool som upphovspersoner. De innehar också förstaplatsen med *Hjältus tårar*, tredje delen i bokserien Skurkarnas skurk. Andra återkommande bokserier är Handbok för superhjältar av Elias Våhlund och Agnes Våhlund, Camilla Brincks Musse & Helium, och Yumi & Tomu av Youtube-duon med samma namn samt Gustaf Lord och Maria Frensborg. Även samtliga sju delar i J. K. Rowlings Harry Potter-svit är med på listan (*Topplistorna 2024* 11).

Svensk Bokhandel har under året uppmärksammat att denna typ av topplistor kan vara missvisande eftersom de bygger på information från Bokinfo, där registrering är förknippat med en avgift som höjdes i början av året. Det medför att många förlag inte längre registrerar titlar i Bokinfo och att statistiken över försäljningen därmed inte blir heltäckande (Almegård och Öhman). Svenska Förläggareföreningen anger själva att deras försäljningsstatistik för 2024 omfattar cirka 80 procent av den totala försäljningen till konsument (*Bokförsäljningsstatistiken 2024* 6).

Svenska bokserier
på topplistorna
– Youtube-kändisar
och superhjältar

Digital utgivning för barn och unga 2024 – ljudböcker och e-böcker

Utgivning av ljudböcker och e-böcker för barn och unga på svenska hade en kraftig uppgång 2018–2022. Under 2023–2024 har utgivningen av ljudböcker minskat avsevärt och tycks gå mot ytterligare nedgång. Utgivningen av e-böcker har däremot pendlat mellan åren, utan tydlig tendens.

Tabell

Digital utgivning av barn- och ungdomslitteratur tillgänglig för privatkonsumtion 2020–2024

UTGIVNINGSÅR	2020	2021	2022	2023	2024
Digitala ljudböcker	1 162	1 225	1 267	819	790
E-böcker	1 520	1 797	1 384	1 713	1 479

Källa: Adlibris

Kommentar: Siffrorna avser titlar angivna som barn- och ungdomsböcker utgivna på svenska med svenskt ISBN som finns tillgängliga i internetbokhandeln.

En förklaring till skillnaderna i utveckling mellan e-böcker och ljudböcker är att produktionskostnaderna skiljer sig avsevärt åt. En e-bok är billig att producera medan ljudböcker är synnerligen kostsamma att framställa. I sammanhanget kan det vara värt att nämna att den stora delen inkomster från ljudboksutgivning härrör från bokströmningstjänster. Inkomsterna genereras per lyssnad minut vilket har betydelse då de flesta barnböcker är korta. När det gäller e-böcker kommer däremot inkomsterna främst från folkbiblioteken, då det knappt finns någon kommersiell marknad (andelen e-bokskonsumtion i de svenska bokströmningarna är omkring 5 procent).

Förlagen och företagen som publicerar ljudböcker och e-böcker består i huvudsak av tre typer: traditionella barnboksutgivare, förlag inriktade enbart på digital utgivning samt utgivningsföretag för egenutgivare. Det är tre helt olika typer av aktörer vilket innebär att deras strategier är blandade – en del ökar sin produktion och andra minskar den. Den allra största minskningen svarar Saga Egmont med sitt imprint Story House Egmont för. Deras digitala ut-

givning under 2024 låg på omkring en fjärdedel av utgivningen under toppåren 2021–2022. Egenutgivande utgivningsföretag och hybridförlag har däremot fått större genomslag. Visto och Idus, som ingår i samma företag, publicerade över 10 procent av den digitala utgivningen under 2024.

Vilken typ av verk som publiceras digitalt går inte att få ett samlat grepp om. Det mesta tyder på att nyskrivna verk sampubliceras i ungefär samma utsträckning som tidigare, men att återutgivning av äldre titlar i digitala utgåvor har minskat. Den kraftiga minskningen av ljudböcker kan främst förklaras med att en stor del av den äldre litteraturen som är attraktiv för formatet redan har producerats och att det som under 2017–2022 framstod som en guldgruva för återutgivning därmed delvis har sinat. Det finns dock fortfarande en återutgivning av äldre välkända titlar. Under 2024 publicerades exempelvis sju ljudböcker baserade på Elsa Beskows bilderböcker och 14 ljudböcker baserade på Sven Nordqvists bilderböcker. Intressant nog publicerades också 14 Astrid Lindgren-titlar som ljudbok (några är korta avsnitt ur längre böcker) med andra inläsare än författaren själv, vars inläsningar länge uppfattats som klassiker.

När det gäller ålderskategoriseringar är de beroende av förlagens metadata och kan innehålla dubbelklassificeringar. Uppgifterna hos Adlibris är inte heller helt överensstämmande med kategorierna i Bokprovningen. Inte helt överraskande tyder dock allt på att bilderböcker för yngre barn utgör en större del av den tryckta utgivningen än de gör i digitala format. Störst skillnad mellan tryckta och digitala format finns i utgivningen för barn i åldrarna 6–9 och 9–12 år. Den digitala utgivningen för dessa åldersgrupper är nästan dubbelt så stor i ljudboksformat som i den tryckta utgivningen och avsevärt större även vad gäller e-böcker.

Den kraftiga minskningen av ljudböcker kan förklaras med att denna guldgruva för återutgivning har sinat.

I tabellen över den digitala utgivningen ingår inte publikationer på andra språk än svenska, men det förekommer även sådana med svenskt ISBN. En undersökning visar att det inte finns någon utgivning av varken e-böcker eller ljudböcker för barn på något av de fem nationella minoritetsspråken i Sverige under 2024. Däremot finns det en synnerligen stor utgivning av e-böcker på arabiska för barn. Dessa är nästan i sin helhet utgivna av företaget Arabookverse – 438 titlar under 2024. Det är tveksamt om det är att uppfatta som svensk utgivning då företaget är helt baserat i Egypten och böckerna är på arabiska. Samtidigt har titlarna fått svenskt ISBN samt distribueras i svenska bokkanaler.

I den svenska bokförsäljningsstatistiken publiceras årligen topplistor över försäljningen där det framgår att många barn- och ungdomstitlar är populära som ljudböcker i bokströmningstjänsterna (*Bokförsäljningsstatistiken 2024*). Bokförsäljningsstatistiken är en god källa för den som är intresserad av vilka barn- och ungdomsböcker som säljer mest men den är inte heltäckande (se rubriken Bokutgivarna och bokförsäljningen). Uppgifterna bygger på att böckerna är registrerade i Bokinfos databas vilket endast i viss utsträckning gäller e-böcker och ljudböcker. Exempelvis saknas originalutgivna ljudböcker som enbart finns i enskilda bokströmningstjänster. En av den samtida barnlitteraturens mest populära författartrior – IJustWantToBeCool – har ett stort antal bokserier vars popularitet därmed är osynlig: Rymdens parkeringsvakter (2019–2022), Sommarjobbarna (2020–2024), Skattjakten (2021–2023) och Hans päron (2024). Exemplet belyser hur de många olika källorna inte är heltäckande utan missar viktiga titlar.

Den digitala utgivningen och statistikfrågan

Statistiken över den digitala utgivningen är inte lika heltäckande som Bokprovnings uppgifter om den tryckta utgivningen. När det gäller den digitala utgivningen i Sverige finns det ingen officiell statistik. Kungliga biblioteket, som sammanställer uppgifter om utgivning av tryckta böcker i Nationalbibliografin, inkluderar varken ljudböcker eller e-böcker. I detta avsnitt definieras en e-bok respektive en ljudbok av att den har ett ISBN och sprids via en etablerad bokmarknadskanal, som bibliotek, bokhandel eller bokströmningstjänst.

Det är svårt att ge en samlad bild av den digitala utgivningen. Den mest heltäckande datan kan hämtas i internetbokhandelns databaser vilket också är grunden för den statistik som presenteras här. Uppgifterna från exempelvis Svenska Förläggareföreningen i deras årliga förlagsstatistik är inte kompletta utan täcker endast medlemsförlagen där flera stora digitala utgivare inte ingår (*Förlagsstatistik 2024*). Därtill kan nämnas att det finns titlar utgivna specifikt för enskilda bokströmningstjänster samt skolutgåvor från läromedelsförlag och från ILT Inläsningstjänst. Det är värt att notera att det finns överlappning mellan källorna samtidigt som ingen enskild källa är komplett. För denna översikt har jag förlitat mig på internetbokhandeln eftersom det är titlar som är brett tillgängliga och uppgifterna har en viss stabilitet över tid.

Artificiell intelligens i böcker och bokutgivning

En av de största debatterna kring barn- och ungdomslitteratur under 2024 var frågan om litteratur skapad av artificiell intelligens (AI). Medvetenheten om AI fick sitt genombrott hos allmänheten under 2023, då antalet barnlitterära titlar som behandlade ämnet också ökade och Sbi fick in den första boken helt skriven och illustrerad av AI-verktyg (*Bokprovning*, årgång 2023 14–15). AI-vindarna har inte mojnats under 2024. Det finns ett intresse från bokbranschen att utforska hur AI kan användas, författare skriver om artificiell intelligens i sina böcker och ämnet fortsätter att debatteras.

En invändning mot att använda AI för illustrationer lyftes av Gunnar Krantz, serietecknare och professor i visuell kommunikation/teckning på Malmö universitet, i ett debattinlägg i *Sydsvenskan*. Han menade att AI har svårt att förstå sig på den mänskliga anatomin och att illustrationer kan få ”närmast surrealistiska resultat” när bildvärlden inte hänger ihop. Krantz tog Joanna Andrés *Det spökar på äventyrsbadet* som exempel, som är illustrerad med AI-verktyg (Krantz). Stark kritik mot att använda AI för att översätta böcker har också framförts av ett tiotal anonyma översättare som granskade AI-översättningen av Hannah Grades vuxenroman *Icebreaker* (Sörhag & Öhman).

Det finns i dag ingen standard för märkning av böcker som framställts med hjälp av AI-verktyg, därför finns det heller inget sätt att definitivt räkna ut hur många dessa böcker är. Vissa förlag väljer ändå att markera att AI-verktyg använts i framställandet, antingen i kolofon eller i metatexter utanför den tryckta produkten.

I 2024 års utgivning av barn- och ungdomsböcker förekommer illustrationer som skulle kunna vara AI-genererade eller som inspirerats av den AI-estetik som många bilder i samtiden har. I nyhetsbyrån AFP:s artikel ”Tips för att identifiera AI-skapade bilder” listas egenskaper hos omärkta bilder som gör att man kan se att de är AI-bilder (Mansour). Här nämns bland annat inkonsekvenser i bilderna, oproportionerliga kroppsdelar och figurer eller detaljer i bildens bakgrund som ser onormala, suddiga eller förvrängda ut. Dessa egenskaper återfinns i en del av de AI-genererade illustrationerna i 2024 års barn- och ungdomsböcker, liksom i böcker där AI-verktyg inte nämns men troligen har använts. Det kan röra sig om inkonsekvenser mellan bilder i boken i fråga, till exempel ett par skor eller ett hårfäste som byter utseende från bild till bild. Till AI-estetiken hör även de ofta storögda och ljushyade barn med lockigt hår som både är bakgrundsbelysta och belysta framifrån av ett magiskt föremål, gärna en bok.

skriva texter skapa bilder redigering översättning formgivning metadata administration

I 2023 års utgivning kunde konstateras att upphovspersoner till böcker som handlade om AI inte använde sig av AI-verktyg och vice versa. Den uppdelningen finns inte längre, utan böcker som handlar om AI kan också ha tillkommit med hjälp av AI-verktyg. Ett exempel är *En odödlig vänskap* av Cecilia Lidbeck, vars omslag illustrerats med hjälp av AI. Den handlar om vänskapen mellan en android och en människa, vad det innebär att vara det ena eller det andra, och androidens rädsla för att inte prestera enligt beställning utan ersättas med nyare versioner.

Antalet böcker som har skrivits av AI är 2024 färre än de som illustrerats med AI-verktyg men författats av människor. Det finns emellertid böcker där AI har använts både för text och bild. *Familjen Nilsson och den mystiska appen* är helt skriven och illustrerad av ChatGPT, instruerad av journalisten Jacob Lundström. Bokens ”författare” Lova Ängsryd är även hon skapad med hjälp av AI. Lundström beskriver själv boken som ”invasiv ordsallad” och menar att den skapades mer som ett test än ett uppriktigt författarförsök (Lundström). En annan experimentell metod för att använda ChatGPT har resulterat i *Korvmojjsmysteriet*, sammanställd av Jonas Hammarbäck. Här har AI-verktyget använts för att sätta samman en berättelse skriven med viggubbe-metoden av elever från fem skolor. Den handlar om en korvmoj som försvinner i Tranemo och om hur två personer, med hjälp av en magisk, förmänskligad buss, försöker återfinna den.

Vad säger då förlagen om användandet av AI, dess möjligheter, risker och utmaningar? Inför årets Bokprovning kontaktade Sbi ett antal bokförlag och frågade dem hur de ser på användandet av AI-verktyg. Sammantaget visar rundfrågningen att förlagen är försiktigt intresserade av att använda AI-verktyg inom översättning, formgivning, textbearbetning, hantering av metadata eller beräkning av tryckvolym. De ser samtidigt risker med verktygen, till exempel att upphovsrättsskyddat material läcker, eller att det kan vara känsligt att använda sig av AI och dåligt för varumärket. När vi bätt förlagen sia om hur AI kommer att användas inom bokproduktion i framtiden svarar de samstämmigt att AI är här för att stanna och flera pekar på effektiviseringsmöjligheter inom de operativa delarna av verksamheten. Andra tror på en uppdelning av bokmarknaden, där det finns plats både för förlag med volymproduktion med AI som en central del av affärsmodellen, och mer traditionella förlag där den mänskliga kreativiteten står i centrum.

En mer dystopisk syn på AI har illustratören och författaren Linda Bondestam, i en bilderbok som inte ingår i Sbi:s Bokprovningsstatistik eftersom den inte har utgetts i Sverige, men som fått stor spridning i Sverige efter att den tilldelades Augustpriset. I *Chop Chop* lyfter Bondestam några av 2024 års farhågor kopplade till den digitala utvecklingens påverkan på den kreativa sektorn. Roboten Chop Chop skriver 300 böcker i minuten, tecknar som fyra illustratörer på en gång, samtidigt som han komponerar en hel symfoni. De mänskliga protesterna om att ”robot-böcker är tjugiga” och att ”robotar stjälar våra jobb” kan varken stoppa utvecklingen på arbetsmarknaden eller människans destruktiva och självförstörande tendenser. Hoppet står till en ny generation människor i den framtida, paradisiska värld som kommer efter atomvintern, och där de överlevande robotarna har blivit människornas skapare i stället för tvärtom.

TEMATISKA FÖRDJUPNINGAR

Vad gör en bok? Konsten, människan och maskinen

Vad är egentligen en bok? I bilderboken *En bok* konceptualiserar Andrés López frågan och svaren visar sig vara många: en bok är en utklädningsdräkt, en flod och en klocka som kan gå både bakåt och framåt. Genom illustrationerna blir pärmar och sidor bokstavliga berg att klättra upp för eller gömställen att fly till. Böcker som likt *En bok* använder konstnärliga medel för att dra uppmärksamheten tillbaka på sig själva som konstform, rymmer också barnlitteraturens bidrag till en ständigt pågående diskussion om dess egen mening och värde som just konst.

Bidrag till denna diskussion tar sig i 2024 års barnlitteratur olika uttryck. Till exempel genom kreativ form som aktualiserar bokens materiella egenskaper, för yngre barn ofta genom mekaniska inslag som popup, flikar och drag-spelsteknik eller möjligheten att läsa boken bakochfram och uppochner. Ett exempel på kreativ berättarstruktur för äldre läsare finns hos Anna Nygren, som i prosalyriska *Hästhjärta/Pissråtta* skapar ett expressivt collage av ord, teckningar och litterära allusioner. Genom gurlesk och skevhet uppluckrar texten genregränser och målgruppstänk baserat på ålder. Lek med genre och det vuxna tilltalet finns även i konceptboken *Helikoptersvinet* av Christer Hermansson och Lars Sjunnesson, som genom svartvit grafik och drastiskt enkel intrig dubbelflirtar med småbarnsboken och den absurda vuxenserien.

En genre som i sig själv opererar överskridande mellan vuxna och barn som målgrupper är den helt eller delvis ordlösa bilderboken, där läsare och eventuell medläsare går in i rollen som aktiv medskapare av berättelsen genom sina förväntningar och slutsatser. Dessa böcker är ofta sekventiellt berättade, relativt öppna för tolkning och lutar sig starkt mot form- och färgmässiga aspekter som skapar atmosfär och interaktion. Två sådana böcker från 2024 är Sara Lundbergs resa genom fantasin *Ingen utom jag* och Per Gustavssons existentiellt underfundiga *Hej, hejdå*.

BOKEN SOM KONSTFORM

konstnärliga tekniker lek med genre färgsättning som berättargrepp metafiktiva inslag kreativ form

Det finns även andra sätt att experimentera med olika konstnärliga tekniker i syfte att uppnå särskilda effekter. I illustrationerna till *Små flickor är klokare än män*, baserad på berättelser av Lev Tolstoj, använder Hassan Zahreddine till exempel linoliumsnitt och accentfärger för att skapa grafiska tryck som för tankarna till rysk folkkonst. I flera böcker är färg ett framträdande berättargrepp som används metafiktivt, kanske tydligast i Anna Höglunds *Skuggan*, där hon i dialog med en novell av H. C. Andersen genom illustrationerna skildrar hur en grå man bleknar bort i ensamheten framför datorn. Mannen kommer gradvis att ersättas av sin egen allt färgstarkare skugga, som till skillnad från honom själv förstår att bejaka världen genom fantasin och poesin.

Ett antal böcker från 2024 är på olika sätt intresserade av att föra samtal om vad konst och estetik betyder för vår förståelse av oss själva som människor. *Solvej längtar* av Amanda Jonsson berättar om musikens betydelse genom bilderbokens uttrycksmedel och syntetiserar därigenom dessa två konstformer. Dess huvudperson växer upp i en rutinstyrd familj som inte står ut med störande ljud och tycker att en trumpet fungerar bäst som ljusstake. Hon längtar efter friheten att uttrycka sig genom musik, och inte minst efter en likasinnad vän. Mot hemmets inrutade boksidor öppnar sig en blårosa natt av ljudande, onomatopoetisk natur, medan texten är placerad så att den böljar fram som musik över sidorna.

Det återkommande argumentet att det är just konsten som gör människan mänsklig ska inte minst betraktas i ljuset av den digitala revolutionen och en accelererande användning av artificiell intelligens (se rubriken Artificiell intelligens i böcker och bokutgivning). I sin mest didaktiska form kan det se ut som i *Drömkorgen* av Alba Inés Lopez Betancourt och Annika Eliasson, som är inspirerad av berättarformen i Giovanni Boccaccios *Decamerone*. Den handlar om en pojke som bara intresserar sig för datorer och drömmer om att bli systemingenjör. Under en sommar på landet ändrar han uppfattning genom umgänget med en vän, hennes historieberättande farfar och en magisk korg full av berättelser. På sista sidan får läsaren veta att pojken ”satte sig framför sin dator och kände hur själlös den var, så han stängde av den”.

Flickan och robothjärtat av Neal Hoskins och Monika Vaicenavičiene komplicerar i stället relationen mellan människa och maskin genom att skildra en flicka som bygger ett hjärta till sin nyfikna julklappsrobot. Även om varje mänskligt hjärta rymmer ”tusentals rum fulla av sagoböcker i röda sammetsband” och ”en galax av ord” är frågan om denna skillnad kan upprätthållas samt om det ens är önskvärt? Robothjärtat, såväl som ramberättelsen, konstrueras genom att flickan presenterar en veritabel dikt om sagor och estetiska upplevelser för roboten, vilken illustreras med ett bildspråk laddat med referenser till världslitteraturen och konsthistorien. Berättelserna, referenserna, ordgalaxerna, och ytterst boken själv, blir därmed den data som tränar maskinen i mänsklighet.

Läsaren, boken och biblioteket i 2024 års barn- och ungdomslitteratur

Den sjuknande läsförmågan bland barn och unga har under det senaste decenniet genererat en mängd läsfrämjande insatser. Förra året lanserades till exempel Skolverkets läslistor som ska stödja och inspirera lärare i litteraturundervisningen ("Läslistor för förskolan"). Det läsfrämjande arbetet tar sig olika uttryck men ytterst handlar det om att barn och unga ska kunna uppleva litteraturen som meningsfull och få möjlighet att utveckla en stark läsaridentitet.

Förändrande läsvanor påverkar givetvis barn- och ungdomslitteraturen. Utgivningen av ungdomsböcker har till exempel minskat de senaste åren, medan de lättlästa titlarna har blivit fler (*Bokprovning*, årgång 2023). Men vad uttrycker barn- och ungdomslitteraturen själv om läsning och litteraturens betydelse? Hur gestaltas läsande barn och unga i litteraturen? Varför läser de och vilken funktion fyller böcker och läsning i berättelsen?

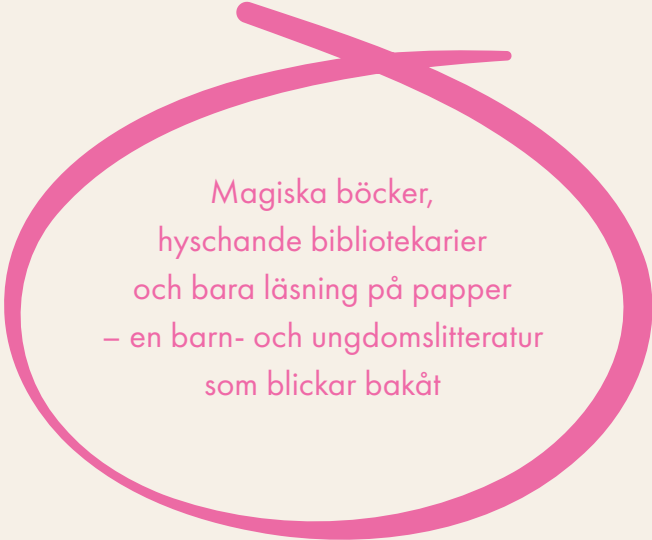
I 2024 års samlade utgivning av barn- och ungdomslitteratur är läsning och litteratur ett framträdande motiv i drygt 40 titlar, med en tonvikt på mellanålders- och ungdomsböcker. Det övergripande mönstret visar på tre olika funktioner som läsningen fyller i berättelserna: den personliga läsningen som stödjer huvudpersonens utveckling och växande, magiska böcker som upplöser gränsen mellan fiktion och verklighet samt en instrumentell läsning där syftet är att vinna kunskap som är viktig för berättelsens intrig.

Alex Khouries *Lillebror* är ett exempel på hur läsningen utvecklar och stärker individen. Huvudpersonen Hishem växer upp i ett utsatt område där gängkriminalitet och våld är ständigt närvarande. För att förstå vad som händer runt honom tar Hishem hjälp av både Jens Lapidus och Mona Monasar. Genom litteraturen finner han också starka läsupplevelser – "ord som skapade känslorstormar i min shishko-mage" (83). Läsandet manar Hishem till eget skrivande och stärker honom i att göra självständiga livsval. Medan Khourie förankrar Hishems läsupplevelser i en vardagsnära realism tar Ursula K. Le Guins *Röster* utgångspunkt i en fiktiv stad där ockupationsmakten har förbjudit böcker och läsning. Memer lever i Vagherrens hus och där blir hon så småningom väktare av stadens hemliga bibliotek. Genom böckernas berättelser och den kraft som ligger i att tolka deras ord växer Memer till en ledare och lyckas tillsammans med sina vänner vinna tillbaka sin frihet.

Både *Lillebror* och *Röster* kan läsas som metafiktiva skildringar av hur en ung person skapar mening och växer genom personliga läsupplevelser. Trots att det är en tematik som svarar väl mot samtidens läsfrämjande, är den inte särskilt starkt representerad i 2024 års utgivning. Betydligt vanligare är att läsning kopplas till äventyr och mysterier, till exempel genom magiska böcker. I Anna James och Marco Guadalupis *Den sista bokvandraren* färdas huvudpersonerna in i böckernas världar, medan det motsatta sker i Martin Olczaks och Lina Blixts *Pojke av trä* där Pinocchio och andra sagoväsen plötsligt dyker upp i vår värld.

Vanligast är dock att böckerna gömmer hemlig och ibland farlig kunskap. Många av dessa titlar kan räknas till skräckgenren. Ett exempel inom fantastisk realism är Ellen Strömbergs *Ingen början inget slut* där Benjamin lär känna den fängslande men samtidigt mystiska Tristan. Svaret på vännens hemligheter finner Benjamin i en gammal loppisbok om lokala sagor och sägner. Tristan visar sig vara en "everlevare", en människolik varelse med evigt liv.

Den kunskapsorienterade läsningen motiveras alltså av ett yttre behov: huvudpersonerna behöver information för att lösa berättelsens mysterium. Kunskapen finner de i fackböcker, biografier, loggböcker och dagböcker snarare än i skönlitteratur och poesi. Det är inte heller givet att de kunskapssökande huvudpersonerna ser sig själva som läsare. Läsning kan alltså vara betydelsefullt för handlingen utan att starka läsaridentiteter skildras. Men utgivningen ger också exempel på det omvända, det vill säga huvudpersoner som beskrivs läsa mycket och ofta, utan att läsningen spelar en avgörande roll för intrigens utveckling.

Magiska böcker,
hyschande bibliotekarier
och bara läsning på papper
– en barn- och ungdomslitteratur
som blickar bakåt

Bland de läsande barn och unga som gestaltas i 2024 års utgivning framträder en tydlig typ: flickan vars läsintresse markerar att hon är annorlunda än sina jämnåriga. Viola i Andreas Janssons och Marcus Gabriel Fors *Mardrömsdockan* är ett exempel på just en sådan flicka som hellre läser än söker bekräftelse bland klasskamraterna. Läsningen markerar också flickans intelligens och försprång i skolan, ett mönster även Ann Steiner noterar i en studie från 2011 av Bellas läsning i Stephenie Meyers Twilight-serie. De läsande pojkarna är inte lika tydligt förankrade i en viss typ. Benjamin i *Ingen början inget slut* läser för att han är uttråkad, medan Liam, i Mårten Melins prosalyrisk *Du är som poesi* från början är en motvillig läsare, men uppmuntras av en äldre tjej.

Ett genomgående mönster är att läsintresset banar väg för nya vänskaps- och kärleksrelationer. I *Mardrömsdockan* inleds vänskapen när Linn ser Viola läsa på bussen: ”Det kändes ovanligt, som att resa bakåt i tiden att se tjejen läsa på bussen. Obekymrat. Coolt, helt enkelt” (18). Samtidigt som läsning markerar annorlundahet, väcker den alltså nyfikenhet i andras ögon. Läsintresset tycks signalera en personlighet med fler lager än de mest uppenbara. På så sätt öppnar läsningen också för oväntade relationer, som för Hishem där poesin – som aldrig intresserat vännerna – blir en ingång till samtal med tjejen han är förälskad i.

Dessa relationer är ett uttryck för att läsning alltid sker i ett sammanhang och därför också påverkas av sociala och materiella faktorer. För en ung person kan vuxnas inställning till läsning spela en avgörande roll. Bakom Hishems och Memers starka läsintresse finns vuxna läsande förebilder. För Hedda, huvudpersonen i *En pojke av trä*, är förutsättningarna de omvända då hennes mamma förbjuder böcker i hemmet. Heddas läsning sker därför i smyg och böckerna måste gömmas undan. Ljud- och e-böcker hade definitivt underlättat Heddas vardag, men liksom övriga läsare i 2024 års utgivning läser hon endast fysiska böcker. Förklaringarna till de fysiska böckernas dominans är flera: Jakob Olsson konstaterar i sin avhandling från 2024 om digital teknik i barn- och ungdomslitteraturen, att bilden av ny teknik generellt har varit övervägande negativ i 2000-talets skildringar. En andra förklaring är att skräckgenrens gotiska estetik är framträdande i flera av de aktuella titlarna och den kräver i regel fysiska böcker. Men man kan också ana ett nostalgiskt förhållningssätt där de fiktiva läsarna snarast tycks representera upphovspersonernas egna erfarenheter av läsning. Att det i huvudsak är klassiska titlar som läses – exempelvis C. S. Lewis Narnia-böcker, Maria Gripes *Tordyveln flyger i skymningen* och Richard Adams *Den långa flykten* – förstärker ett sådant intryck.

Det nostalgiska märks även i skildringarna av bibliotek och bibliotekarier, vilka spelar en framträdande roll i 2024 års utgivning. Snarare än dagens mångmediala bibliotek med tillåtande samtalsklimat anspelar beskrivning-

arna på traditionella föreställningar. Återkommande är bilden av biblioteket som folktomt, en tyst plats dit huvudpersonen kan dra sig undan svåra sociala situationer och finna läso. I *Smugglarens skatt* av Axel Åhman och Ola Skog-
äng möter huvudpersonerna en stram bibliotekarie, med ”munnen åtsnörpt efter att ha hyssjat barn ett helt liv” (112). Richard Ohlsson har studerat populärkul-
turella representationer av bibliotekarier och de stereotyper han identifierar är återkommande i de aktuella titlarna. Det handlar både om gråklädda kvinnor med knut och glasögon och kuttryggiga farbröder som hasar fram mellan dam-
miga hyllor (Ohlsson).

Samtidigt som läsförmågan sjunker och läsfrämjare talar sig varma om per-
sonligt växande genom meningsfulla läsoplevelser tycks alltså barn- och ung-
domslitteraturen framför allt blicka bakåt. Detta yttrar sig i nostalgiska
föreställningar om ungdomsläsningens tummade favoritböcker, i mystiken
kring riktigt gamla böcker där magi och hemlig kunskap gömmer sig och i
de stereotypa skildringarna av bibliotek och bibliotekarier. Vad böckerna dock
förmedlar till den samtida unga läsaren är att identiteten som läsare gör dig
annorlunda i positiv mening. Även om strömmade ljudböcker och läsning på
skärm lyser med sin frånvaro finns ändå en motsvarande idé om läsaridentiteten
närvarande i den digitala läskultur som just nu frodas på Tiktok och andra platt-
formar. Även där är den fysiska boken viktig och tillsammans med doftljus,
läsfåtöljer och färgglada märkflikar markerar den läsning som en livsstil.

POPPA

Böcker för de yngsta – det rör på sig! Nedslag i småbarnslitteraturen 2024

Böckerna för de allra yngsta vänder sig till barn mellan 0–3 år, är tänkta för högläsning och erbjuder ofta olika möjligheter till samspel mellan vuxna och barn. Genom sin kombination av konstnärligt uttryck och språkutvecklande anslag erbjuder de små barn en första kontakt med bild, färg och estetik samtidigt som den vuxna högläsaren ges olika möjligheter att med röst och inlevelse stötta barnet i sin språkresa.

2024 gavs det ut strax under 200 småbarnsbilderböcker och cirka 50 småbarnsfaktaböcker. Böckerna för de yngsta innehåller små textmängder och samspelet mellan bild och text är av stor vikt. Handlingen kretsar vanligtvis kring det bekanta i vardagen, den egna kroppen och hur den fungerar samt olika känslor. När det kommer till faktaböckerna handlar det ofta om fordon och djur. Bland böckerna för de yngsta finns ibland också sådana med tydliga blinkningar till den vuxna högläsaren, som *Pekbok för rediga skåningar* av Rena Ortega, som presenterar typiskt skånska företeelser.

Småbarnsböckernas kombination av illustrationer, form, textens rytm, rim eller upprepningar erbjuder möjligheter till interaktivitet mellan vuxen och barn. Det finns också böcker med inbyggda ljud- och ljuseffekter, flikar, taktilla illustrationer och andra inslag som på ett lustfyllt sätt kan inspirera den vuxna och behålla barnets fokus.

KLÄTTRA

KLAPPA

YRA

RULLA

KRYPA

PLASKA

Och det rör på sig! Genom enkla narrativa förlopp med tydlig framåtrörelse, fokus på olika rörelseverb och till och med genom själva bokformatet, berör en stor del av utgivningen rörelse som tematik. Ibland rör sig figurerna till och med ut ur boken. I Matilda Rutas *Maja oj* kryper kattflickan Maja helt enkelt i väg, ut ur bild på höger boksida, varpå endast halva kroppen är synlig. Författaren har utnyttjat boksidornas begränsningar till sin fördel för att skapa och förstärka känslan av rörelse och ger därmed läsaren möjlighet att utmana sin läsning. För vart tog katten vägen?

Oftast utspelar sig handlingen i småbarnsbilderböckerna i närheten av vardagliga ting och platser. I Carolina Franzéns *Klättra!* fungerar möblerna i barnets hem som möjligheter att nå upp, komma närmare, undersöka och upptäcka.

RUSCHA

Berättelsen bejakar barnets driv att klättra. Även utomhus fortsätter barnet att upptäcka genom rörelse, uppåt och neråt, in i en famn och upp på en rygg. Till och med i drömmen, efter en fullspäckad dag i rörelse, fortsätter barnet att hålla i gång genom att klättra in i drömmens värld: med hjälp av en hög stege tar sig barnet upp till självaste månen.

Snöbollen av Sara Villius och Lisen Adbåge är en småbarnsbilderbok i lite större format, och här rullas det! På detaljrika bilduppslag där illustratörens tydliga penseldrag i allt från gråmodd till pastellidyll är synliga, rullar ett barn en snöboll i ett vinterlandskap. Barnets av kyla och ansträngning röda ansikte kan vi endast ana under mössan, vilket kontrasterar snöbollens tydliga minspel. När snöbollen till slut flyttas inomhus fortsätter rörelsen framåt och det blir riktigt bråttom, när barnet ruschar i väg till frysen för att på så sätt kunna förlänga lekkamratens livslängd.

Hissen upp! av Sara Berg, Karin Frimodig och Bettina Johansson använder via bilden rörelsen som förflyttning och språkligt är det ramsans upprepning som för handlingen framåt: ”Trycka knappen. Hissen här! Våning 1 och vem bor där ...?” Handlingen, och huvudpersonerna, rör sig uppåt i en hiss i ett flerfamiljshus och hamnar varje gång i livliga detaljrikt illustrerade sammanhang.

I några fall är det själva boken som inbjuder till rörelse, och rörelsen blir det som möjliggör variationer i berättelsen. Om en fingerdocka ingår i boken får högläsaren en medhjälpare och om boken ser ut som ett tåg, går att dra ut som ett dragspel, har flikar och dessutom rörliga hjul, som *Siffertåget* av Jonathan Emmett och Ingela P. Arrhenius, blir boken på flera sätt ett taktilt stöd in i berättelsen. *Klappa blomman, vattna katten* av Emelie Franc och Hanna Klinthage är en vändbar bok som från andra hållet heter ”Vattna blomman, klappa katten”. Boken ger två möjliga läsningar, en verklighetsförankrad och en full av tokigheter, beroende på hur läsaren väljer att hålla den. *Blåsboken* av Anette Casselstål är också en interaktiv bok där läsaren uppmanas att blåsa på olika saker. Med hjälp av litteraturens och fantasins magi leder läsarens blåst till exempel till att maskrosens alla frön yr i luften och den nybadade hundens päls blir torr och fluffig igen.

Naturens alla subtila men häftiga rörelser, ljud och färger är i fokus i *Duns, plask, pop!* av Klara Bartilsson, som bjuder på ljudhärmande ord och en blommas väg uppåt, mot himlen, från frö till död. Övervakat av insekter, sol och måne och alla andra små växter ute på ängen blir fröet till slut en blomma med förmänskligade drag som slår ut och brister ut i ett vårligt glädjetjut.

Småbarnsboken är en mångfasetterad ingång till litteraturen. Om den så fästs på barnvagnen, tas med in i badkaret, bärs runt på medelst vidhängande handtag som en leksak eller högläses med inlevelsens alla förmåner, är det med den språkresans väg framåt börjar.

Häxor – monstuösa, mågbottnade och mysiga

Häxan är ständigt aktuell. Hon porträtteras oftast som kvinna, även om manliga häxor också förekommer. Under 2024 har hon synts i museiutställningar och biofilmer, som utställningen *Häxor* på Kalmar slott och Historiska museet, och filmen *Wicked* med Cynthia Erivo och Ariana Grande i huvudrollerna.

Även i barn- och ungdomslitteraturen är häxan ständigt närvarande. Antalet böcker som handlar om häxor har ökat stadigt under 2000-talet. Troligen rör det sig om en Harry Potter-effekt, men det är numera oftast helt andra typer av häxor som befolkar berättelserna.

I en artikel om häxor och det monstuöst feminina i böcker av C. S. Lewis, Roald Dahl och Philip Pullman identifierar Anna Wing Bo Tso gemensamma drag i hur häxor porträtteras. Hon konstaterar att de hotar stabiliteten i det välordnade samhället och suddar ut gränserna mellan liv och död, mänskligt och omänskligt, manligt och kvinnligt (Tso). Dessa funktioner har häxorna även i 2024 års barn- och ungdomsboksutgivning, men påtagligt är att det även finns en mer mågbottnad eller rent av sympatisk häxa bortom det monstuösa. Det finns skildringar som känner sympati med häxanklagade och som kan tolka in olika slags kvinnoroller i häxan som litterär figur.

Hämndhäxor och självförverkligande entreprenörer – häxorna flockas i barn- och ungdomsböckerna

I diktantologin *Tid för poesi*, redigerad av Ann Boglind och Anna Nordlund, representeras denna bredd i några dikter som handlar om häxor. Här introduceras den mytiska figuren i olika roller: som offret i 1600-talets häxprocesser, som folklorens trolldomskunniga och som en mormorstyp långt ifrån mismormmodern. Och i Ingela P. Arrhenius *Var är häxan?* och *Titta Halloween* av Frida Naemi Persson och Moa Graaf finns gulliga småbarnsversioner av den traditionella sagohäxan med spetsig hatt, men hon är snarare mysryslig än skrämmande.

En klassiskt monstuös sagohäxa finns däremot i *Häxan och näktergalen* av Wiley Blevins och Steve Cox, baserad på bröderna Grimms saga ”Jorinda och Joringel”. Hon bor i ett kråkslott i ett land långt borta, har spetsig näsa, röda ögon och risigt hår, och hon kidnappar och förvandlar varje ung kvinna som kommer för nära hennes slott. Till slut besegras hon av riddaren Jacob när han räddar sin kärlek Jorinda.

En annan variant av häxan är den hämndlystna som hämnas en oförrätt. I *Ur elden* av Kerstin Lundberg Hahn är det den åldrade kvinnan kallad Gamla Lovisa som straffar ett ungdomsgäng som bland annat stjäl en kvast från henne. Gamla Lovisa slår tillbaka med hjälp av eld, vilket symboliskt knyter henne till en släkting som sägs ha blivit anklagad för häxeri och bränd på bål. Även i David Renklints *Farväl* hämnas en äldre kvinna, en tiggande gumma med ruttnande tänder som kallas för häxa. Som vedergällning för en misshandel lägger hon en förbannelse över ett hus som resulterar i att ett barn dör och blir en vålnad i huset.

I Anna Ehrings *Gymnastikhäxan* finns också en hämndtematik, men här hämnas häxan å andras vägnar. Vilma får oväntad hjälp av idrottsläraren Odil, som är en häxa, att bli av med sin plågoande. Odil förvrider mobbaren Maggies fötter, vilka inte kan bli rättvända igen förrän Maggie ber Vilma om förlåtelse.

Hämndhäxorna använder sig av sin makt för att statuera ett exempel, inte helt olik den makt som samhället har riktat mot oskyldiga kvinnor och män som anklagats för trolldom och häxeri i Sveriges historia. Det gäller särskilt masshysterin under 1600-talet, där brott mot sociala normer kunde leda till anklagelser om häxeri. Denna historia utforskas i flera böcker, som Cecilia Ekheims *Vasas hemlighet*, där elvaåriga Katarina riskerar att bli sedd som häxa om det kommer fram att hon är simkunnig, något som var mycket ovanligt på 1600-talet. Samtidigt kan hennes simkunnighet rädda liv när Vasaskeppet kapsejsar på sin jungfrufärd. Dan Höjer och Roger Hansson omtolkar ett kvinnoöde ur historien i *Döderköping*, pigan Ester Jönsdotter som vid 21 års ålder ägnade sig åt en mångårig självsvält och blev en rikskändis på 1700-talet. I Höjers tolkning blir flickan anklagad och dömd för häxeri och bränd på bål vid 13 års ålder.

Den samtida häxan rör sig generellt bort från bilden av en ensam kvinna som lever utanför samhället. I *Häxhammaren*, andra delen i Johanna Strömqvists urbana fantasy om Lilly och Vincent, är huvudpersonernas mammor två entreprenörshäxor som blir förbjudna att använda magi efter att ha använt demonkrafter tillönhetsingrepp på sin salong. Anna i Mårten Melins *Hetta* upptäcker att hon är häxa när hon en kväll blir rånad. I stället för att bli av med mobil och bankkort fattar hon eld och bränner rånaren. Hennes nyupptäckta krafter för henne till internatskolan för elever med speciella förmågor, Skogsbingelskolan, som Melin tidigare skrivit flera böcker om.

Som genomgången visar får häxan en rad olika funktioner och roller i 2024 års barn- och ungdomsböcker. Hon kan vara ett offer, en hämnare, en entreprenör som använder sina krafter till självförverkligande, eller den klassiska sagohäxan. Denna bredd gör att hon kan gestaltas på vitt skilda sätt, som skrämmande, grym, lockande eller gullig.

LITTERATUR- KATEGORIER

Bilderböcker

Bilderböcker gestaltar en berättelse genom samspel mellan text och bild. Som medium är bilderboken dynamisk och under ständig utveckling och kan i dag rikta sig till flera olika målgrupper. I många fall är bilderböcker emellertid tänkta att läsas av barn och vuxna tillsammans, vilket präglar mycket av tilltal och tematik. Uttryck och stilar varierar i hög grad mellan bilderboksskapare, även om det finns tydliga tendenser i utgivningen. Dessa innefattar till exempel arbete med stark kolorism, collageteknik och digitala tekniker, liksom den naivism som anspelar på barns egna uttrycksmedel.

Sett till innehåll domineras utgivningen 2024 av vardagsberättelser om familj, vänskap och lek och stannar ofta till vid känslor och existentiella frågor. Andra återkommande teman är resor, utflykter och äventyr som rör sig mellan verklighet och fantasi. Ett exempel på det sistnämnda är *Utflykt* av Anders Holmer om två barn som sitter i ett träd och leker utflykt. De befinner sig hela tiden i dialog om vad en utflykt kan vara och innebära. Barnen testar olika idéer och deras inlevelseförmåga gestaltas i bilder där inte minst användningen av olika perspektiv ger en känsla av rörelse.

Även sagogenren är brett representerad, från folksagor i bearbetning till adapterade Disney-klassiker. *I bergakungens sal* av Hattie Grylls, Matthew O'Keeffe och Jessica Courtney-Tickle är en av många mekaniska eller interaktiva bilderböcker som innehåller ljud, i detta fall musik från kompositören Edvard Griegs *Peer Gynt*.

Realistiska bilderböcker som tar upp social utsatthet är ovanliga i utgivningen, men ett undantag är ett par titlar om risken att lockas in i kriminalitet av äldre barn. I en av dessa, *Sami och elden* av Mia Rindetoft, utsätter femårige Sami sig själv för fara när han vill hjälpa sin storebror som hamnat i dåligt sällskap. Gångrekrytering bland barn är temat i *Vad skulle superhjälten gjort?* av Johanna

805
bilderböcker

Lundvall och Emil Lundvall. Här lockas en annan femårig pojke, Abbe, med godis och ett spel för att han ska stjäla en mobil.

Ett flertal böcker lyfter på olika sätt frågor kring kropp och identitet som spelar roll för hur barn upplever sig själva och sin roll i förhållande till andra. Det kan till exempel handla om att skildra en dansskola med plats för funktionsvariationer, som i *Jag ska dansa* av Nancy Bo Flood och Julianna Swaney, eller om att sätta gränser för alla som vill ställa frågor om och röra vid ens hår, som i *Addis afro* av Jali Madi Susso och Felicia Fortes.

ett medium i utveckling utflykter i fantasi och verklighet vikten av ett eget rum

Bilderboksskaparen Gro Dahle har beskrivit bilderboksrummet som ett centrum för lek, forskning och experimenterande (Dahle 112). Men rummet utforskas också tematiskt i själva litteraturen. Ett rum kan i 2024 års bilderböcker väcka eller spegla känslor, som det sovrum som fylls av skrämmande skuggor och ljud strax före sovdags i *Sov nu, Sam!* av Ylva Karlsson och Hanna Klinthage. Det kan också förvandlas genom lek som i *Vi rymmer!* av Katarina Strömgård, i vilken två flickor leker i ett buskage och därmed träder in i den lummiga ”gröna salen” där de ”blir kungabarn” och har superkrafter.

Konceptet fantasiförvandling är huvudnumret i Isabella Nilssons och Marika Maijals *Ivars tomrum*, som kretsar kring ett rum som kan göra plats för vad som helst. I färgstarka scener avlöser köpsugna spekulanter varandra med olika kreativa förslag på hur tomrummet kan användas. Rummet kan också representera barns privata sfär som mer eller mindre oönskat påverkas av yttre faktorer som barnen inte har makt att själva styra över men tvingas förhålla sig till. I Daniel Sjölin och Eva Lindströms *Victor är silly* är det en ny, främmande vuxen som stör och invaderar hemmet. *En djungelsaga* av Jenny Bergman och Lotta Geffenblad skildrar i stället hur saknaden efter en pappa gjort hemmets rum till en snårig djungel där mamma och barn snärjer in sig, tappar tiden och uppslukas helt. När de tillsammans ropar på hjälp och förmår sig att ta emot den börjar ljuset sippra in mellan växtligheten, en dörr öppnas i bilden och visar på vägen ut.

I många böcker är avsaknaden av ett eget rum det centrala. Det kan handla om att behöva lämna sitt trygga rum för något annat, som i *Här bor vi inte* av Henrik Wallnäs och Joanna Hellgren, som skildrar ett syskonpar som flyttar från ett hem till ett nytt och de tankar och känslor som uppstår på vägen. Världens kanske mest kända text om vikten av en egen plats för kreativt skapande, Virginia Woolfs essä "Ett eget rum", är intertextuell referens i *Biet Boel vill ha eget rum* av Louise Ragnartz och Emmelie Salomonsson. Här upplever huvudpersonen ett starkt behov av att bygga ett krypin till sig själv för att kunna ägna sig åt det hon själv vill göra i lugn och ro. Drömmen om tystnad, vila och självbejakande står i kontrast till det pliktfyllda arbetet i bikupan som myllrar av surrande invånare. Boels känsla av instängdhet förstärks av bildspråkets varmt gula honungsklibb som flyter fram på väggar i bilder med vindlande perspektiv inifrån kupan. Men det finns också blinkningar i bild till den vuxna läsaren, som Virginia Woolfs namn på en av bokryggarna i Boels bokhög.

Kapitelböcker

Utgivningen av kapitelböcker består till stor del av böcker för nybörjarläsaren. Det som allra tydligast definierar litteraturkategorin är att nästan hälften av utgivningen utgörs av delar i bokserier. Att bokserier är populära visar inte minst Svenska Förläggareföreningens rapport *Topplistorna 2024*, där en lista över de mest sålda barn- och ungdomsböckerna ingår (11). Nästan alla böcker på listan ingår i en bokserie, och flera kapitelbokserier finns med.

Förklaringen till att bokserier tilltalar läsare hänger sannolikt ihop med formmässig upprepning, som är en viktig ingrediens i barnlitteraturen överhuvudtaget, inte minst i genrer som fabler och folksagor, liksom glädjen i att återkomma till intriger och älskade gestalter. Kommersiella aspekter är också viktiga, som möjligheten att bygga vidare på redan existerande uppmärksamhet och engagemang, liksom att omsätta fiktiva universum i olika typer av adaptationer och produkter. Denna typ av böcker anses även ha potential att förbättra barns läsförmåga just på grund av den igenkänning som formatet erbjuder (*Seriality and Texts for Young People*).

374
kapitelböcker

Bokserierna omfattar allt från realistiska berättelser till deckare och mysterieböcker, men generellt sett står även i kapitelboksutgivningen barns vardag i fokus, med relationen till teknik som en vanlig ingrediens. Mobilanvändning, Minecraft och Youtube återkommer, men också baksidan av teknikanvändning skildras, som spelberoende och svårigheten att slita sig från skärmen. Omvänt kan även såväl verkliga som fiktiva personer från TV och Youtube figurera i böckerna. I *Apoc och jakten på självförtroendet* är trummisen Apoc från rockbandet Smash into pieces huvudperson. Gruppen själva ligger bakom boken, som är illustrerad av Ilona Gerasymova.

Porträtt av pappor är ett framträdande inslag i 2024 års kapitelböcker, oavsett om det rör sig om den virriga klanpappan vars barn måste ta ett större ansvar, pappor som försvunnit och som barnen letar efter, pappor som uppmuntrar och peppar barnen, eller pappor som skapar oro, till exempel genom att få en stroke eller hamna i fängelse. Oavsett typ är en gemensam nämnare att papporna oftast är omtänksamma och månar om sina barn. I en genomgång av skildringen av föräldrar i 2021 års bilderböcker beskriver Tuva Haglund och Malin Nauwerck hur pappor trätt fram som primära omvårdnadspersoner i bruksböcker om att borsta tänder, gå på pottan, sluta med napp och gå till förskolan. De konstaterar att dessa böcker är en ”projektion av ett ideal snarare än en helt representativ spegling av verkligheten” (*Bokprovning*, årgång 2021 12). Kanske kan även de omhändertagande och uppmuntrande papporna i kapitelböckerna ses som en strävan efter ett ideal. En pappa går till och med lite för långt i sin omsorg, visserligen i en skildring med satirisk botten. I *Se fursten* av Barbro Lindgren och Per Gustavsson gör pappan allt för sitt barn, som blir mer och mer bortskämt.

böcker för nybörjarläsare bokserier med många delar klantpappor och smash into pieces

I relationen mellan barn och vuxna är humor en framträdande ingrediens. Detta märks inte minst i de många böcker som handlar om olika slags bus och spratt. Det kan röra sig om ganska harmlösa bus, som att byta ut tvålen i mormors tvålump till ketchup, som Milla och Milla gör i boken *Stoppa mormor!* av Anne Sofie Hammer och Sofie Lind Mesterton, men också bus som får allvarigare konsekvenser, som när samma flickor stjälar en lärarvikaries cykelnycklar i *På djupt vatten*. Syftet med ett spratt kan dock också vara ett annat än att ha roligt. I *Stanna i laget* av Anette Eggert och Sofia Falkenheim är det att störa fotbollstränarna så att den nya tränaren ska sluta och den gamla, omtyckta komma tillbaka. Bus och spratt kan även betraktas som motiv med ett egenvärde, snarare än något som måste leda till förändring, lärdomar eller att barnen ska ha dåligt samvete och säga förlåt.

Långa bokserier
erbjuder igenkänning
och återseende

313
mellanålders-
böcker

Mellanåldersböcker

Mellanåldersböckerna har minskat i antal 2024. Det gäller även lättlästa titlar, som står för en tredjedel av utgivningen. Sett på längre sikt är utgivningen dock fortfarande omfattande. Fantasytitlar i bokserier dominerar, och tematiskt rör sig mellanåldersböckerna överhuvudtaget gärna i det fantastiska och övernaturliga, men också i dess motsats: den vanliga vardagen. Ett exempel som sammanför de två är bokadaptationen av den populära SVT-julkalendern om ett spökslott på den skånska landsbygden, *Mysteriet på Greveholm* från 1996, skriven av TV-seriens manusförfattare Jesper Harrie.

Mellan 40 och 50 renodlade rysare för mellanåldern publiceras årligen och innehåller för genren välbekanta motiv som varelser på gränsen mellan liv och död eller animerade objekt som fungerar som förmedlare eller bärare av det skrämmande. I Ingelin Angerborns och Lina Blixts mysrysare *Spökviskaren* är det till exempel en undulat vid namn Torsten som förmedlar hälsningar mellan de dödas värld och de levandes, och i Per Bergs *Käpphästen* laddas en samtidspopulär leksak med ondska. Den begagnade käpphäst som en samma Tyra får i julklapp visar sig ha ett särskilt uppdrag: att med våld hämnas på mobbare, vilket till sist slår tillbaka även mot hästens ägare. Som Peter Kostenniemi har visat tematiserar skräcklitteratur ofta barns rädslor, som kan handla om utanförskap, vuxenblivande eller en fallerande vuxenvärld och skrämmande samhällsutveckling. Men litteraturen är också ett sätt att undersöka barns möjlighet till egenmakt och handlingskraft för att hantera det som skapat rädslorna (Kostenniemi).

Rörelsen från barndomens trygghet mot att bli en självständig individ är vanlig i den realistiska mellanåldersberättelsen. Ofta sker detta genom att testa olika roller och bryta invanda mönster. Identitetssökande huvudpersoner finner gärna tröst och fristad från både familjeproblem och ensamhet i sina intressen. I några titlar, som *När en stjärna slocknar tänds en ny* av Astrid Livijn, är det konsten som erbjuder denna fristad. Tanken på att i framtiden kunna läsa en estetisk utbildning eller gå på konstskola ger huvudpersonen Astrid hopp om framtiden.

Fake av Astrid Mohlin behandlar sociala hierarkier, fake-konton och rollspel på sociala medier. Den är baserad på Sveriges Radios poddserie med samma namn och utgår från intervjuer med 300 tolvåringar om hur det är att vara tolv år i dag. I Katarina von Bredows *Den vita lögnen* är det den nya roll som huvudpersonen Hedvig får vid flytten till en ny skola som fungerar som katalysator. En missuppfattning ger henne en plats i den coola tjejgruppen, men leder så småningom till moraliska dilemman och komplikationer.

I flera böcker träder vuxenvärlden fram i ett mindre smickrande ljus. Vuxnas bristfälliga egenskaper, som opålitlighet, hjälplöshet och brist på handlingskraft, kan då innebära att barn tvingas eller väljer att axla eget ansvar. *Aldrig mera skola* av Ann-Kristin Lundmark skildrar hur Zooey i sexan bestämmer sig för att bli hemmasittare. Hon har fått nog av skolans stökiga miljö och fotbollstränarens attityd, en frånvarande pappa hon aldrig har träffat och mamman som är upptagen av sina läkarstudier. I *Jamie* av L. D. Lapinski blir det upp till en ickebinär elvaåring att tackla aningslösa rektorer på en brittisk skola. När barnen ska välja mellan flick- och pojkskola inför kommande år får Jamie med sig vännerna i en manifestation mot skolsystemets binära regler.

fantasy, rysare och coming of age rollbyten och konflikter med vuxenvärlden onda käpphästar och spökviskande undulater

Relationer och spänningar mellan barn och äldre generationer kan också utforskas genom troper som tidsresor och kroppsbyten. I *Femtiofem meter under ytan* av Conny Palmkvist lever tolvårige Bengt-Gustav med en alkoholiserad pappa, men är oförmögen att ta emot den hjälp som erbjuds. I ett rivningshus där lägenheterna är skyltade med årtal möter han sin pappa som barn och ung man. Genom att ändra saker i det förflutna försöker Bengt-Gustav påverka pappans liv i nutid till det bättre. Petter Lidbecks *Switch* erbjuder en skruvad version av rollbyte där pojken Matti blir lurad av en kallsinnig, äldre dam som via mobil-appen Switch försöker stjäla hans ungdom för att själv bli ung på nytt. Matti får uppleva hur vuxenvärldens privilegier, som att äga bil och betalkort, inte uppväger känslan av att befinna sig i en åldrande kropp, inte längre kunna göra det man önskar, och inte riktigt räknas i samhället längre.

Ungdomsböcker

Den stadiga minskningen i ungdomsutgivningen de senaste åren har bromsat in. Innehållsligt är litteraturkategorin bred, från fantasy- och science fiction-berättelser om världar långt borta till böcker som utspelar sig här och nu. Det finns svärta i många av böckerna, men även humoristiska feelgood-böcker tar plats i utgivningen.

Bland översättningarna finns titlar som har blivit populära på Booktok, till exempel Holly Blacks romantasytitlar *Den grymme prinsen* och *Den onde kungen*, där människan Jude navigerar runt hovintriger, maktkamp, vänskap och kärlek i ett land befolkat av odödliga älvor och andra magiska väsen. De originalsvenska böckerna som fått genomslag på svenska Booktok är i regel klassade som böcker för vuxna och har därför inte satt avtryck i ungdomsboksutgivningen 2024. Det skrivs dock svensk romantasy för ungdomar, till exempel Helena Rydbergs *Alvblod & Demonblod*, om halvalven Vilaya, ängeln Kirian och deras kamp mot demondrottningen.

154

ungdomsböcker

Utgivningen av ungdomsböcker har halverats sedan toppåret 2016, men antalet lättlästa ungdomsböcker har legat stadigt runt 40 titlar per år. Deras andel har således ökat och de står numera för en fjärdedel av utgivningen. Det är inte bara språknivån som skiljer sig mellan lättlästa och övriga titlar, utan även innehållet. Gemensamt är mellanmänniskliga relationer, men persongalleri, miljö och motiv skiljer sig starkt åt.

De lättlästa böckerna har dubbelt så många pojkar som flickor bland huvudpersonerna, utspelar sig ofta på landsbygd eller i glesbygd och handlar ofta om EPA-traktorer, hämnd, mord, gäng och krig. I *Sämsta skytten i Sverige* av Albin Lantz utforskas exempelvis klasskonflikter på landsbygden genom jakt, medan *Vill du vara en misskin?* av Niklas Krog skildrar hur status driver unga killar in i kriminella gäng.

Den övriga ungdomsboksutgivningen har ett omvänt förhållande med fler flickor i huvudrollerna och berättelser som oftare utspelar sig i städer och tar upp ämnen som identitet, HBTQI och svåra relationer. I *Innan livet* av Theodor Hildeman Togner utforskar Thea sin identitet och rör sig i queera miljöer i Stockholm, medan Luleåbaserade Meja i *Nån som han* av Moa Rönnbäck försöker hantera att hennes bästa vän försvinner in i sin kontrollerande pojkvåns värld.

Då ungdomsböcker ofta marknadsförs med identifikation som säljargument framträder bilden av de tänkta läsarna av lättlästa böcker som en till stora delar annorlunda målgrupp än de som läser traditionella ungdomsböcker.

Generation alpha, som dagens ungdomar tillhör, beskrivs ofta som en trygghetssökande och mer konservativ generation än de föregående på grund av en uppväxt under pandemi och globala hot och konflikter. I Ungdomsbarometerns rapport *Trender 2025 – Enligt unga!* (2024) identifierades religion och en tro

på Jesus som en stark trend bland ungdomar. ”Motivationen bakom trenden beskrivs som ett sätt att skapa mening i vardagen, men också som ett forum för att hitta stöd i många av livets lite svårare frågor” (8). Att vända sig till tradition och religion har alltså blivit naturligt för ungdomar som upplever en osäker omvärld. En kristen tematik förekommer också i flera av 2024 års ungdomsböcker.

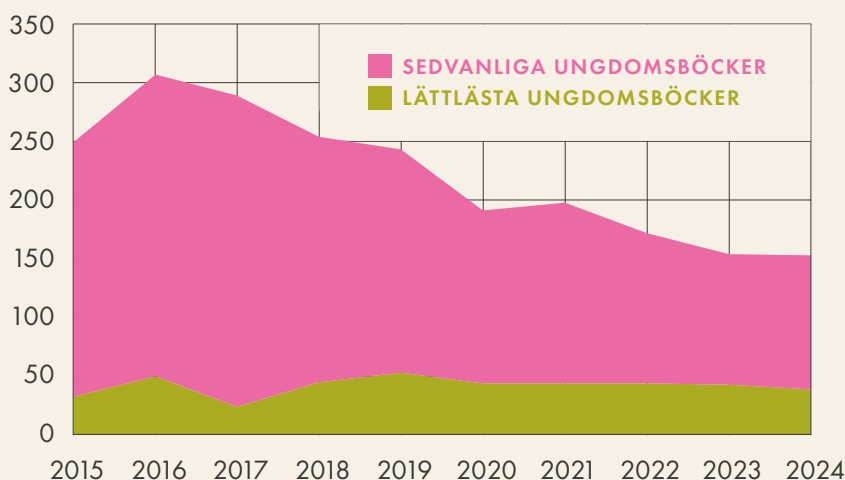
romantasy och halvalver pojkar, glesbygd och epa generation alpha och jesus

Kristendom har tidigare skildrats utifrån en problematiserande vinkel i böcker för äldre läsare (*Bokprovning*, årgång 2016 7), och även 2024 finns exempel på det, till exempel *Den största lögnen* av Johanna Solberger. Den handlar om Noomi som växer upp i en strikt kristen församling och brottas med de lögnen hon måste ta till för att kunna göra det hon vill och välja sina egna vänner. I Annelie Adamsdotters *Med knäppta händer på Pressbyråns kundtoalett* har kristendomen både positiva och negativa sidor. Den unga, gravida Hilda rör sig i kristna miljöer och försöker navigera i en komplicerad situation med tre potentiella fäder till barnet. Relationen med mamman, som är präst, har skurit sig, men hon finner stöd och trygghet hos sin pappa som är diakon.

En kristen miljö kan även utgöra fond i en skräckberättelse. *Besatt* av Isabelle Törnqvist utspelar sig på en kristen gymnasieskola, men berättelsen kretsar kring hemsökelse och exorcism. Den profana snarare än den religiösa världen visar sig sitta på svaren.

Diagram

Fördelningen lättläst och övriga ungdomsböcker 2024

115

tecknade
serier

Tecknade serier

Tecknade serier är en stabil kategori där utgivningssiffrorna visar en försiktig ökning de senaste åren. En förklaring kan vara seriemediets starkare ställning i en kultur som beskrivs som alltmer bildorienterad. Inte minst den grafiska romanen för barn och ungdomar har fått en tydligare plats inom det samtida prislandskap där den länge varit förbisedd. Årets utgivning innehåller flera internationellt erkända och prisbelönta serieromaner, flera dessutom i översättning från mindre dominanta språkområden som norska, isländska och portugisiska.

Utmärkande för de tecknade serierna 2024 är även att fantasy- och science fiction-titlar ökat i antal de senaste åren och därmed berättelser med inslag av magi, maktkamp och parallella världar. Fartfyllda äventyr, vilka historiskt är starkt representerade inom tecknade serier och typiskt kan ta sig uttryck genom actionsekvenser, textuella ljuduttryck och känslodrivet minspel, finns i hela utgivningen och ingår ofta i längre bokserier. Ett vanligt förekommande tema är att slåss mot monster eller hantera övernaturliga väsen, som i den koreanska mahnwa-sviten *Solo leveling* av Dubu som utkom i fyra nya delar 2024. Monstren är dock inte alltid onda och i behov av att förintas. I Hans Jørgen Sandnes bokserie *Krypto* skyddar och räddar huvudpersonen Ofelia och hennes vän fiskaren Björn sjöodjur och havsmonster.

Titlar med kvinnor eller flickor som huvudpersoner är dubbelt så vanliga som titlar med män eller pojkar i huvudrollen. Det gäller framför allt utgivningen av helt nyproducerade tecknade serier, till exempel om flickorna *Sorceline*, *Ellana* och systrarna *Gyllenspets*. Bland de titlar som klassificeras som barnserier, men främst kan ses som nostalgiläsning för vuxna (som inbundna volymer med serier om *Fantomen*, *Spirou*, *Blake & Mortimer* och *Kalle Anka*, där den sistnämnda firade 90 år 2024), är flickorna eller kvinnorna få, vilket speglar en tid då tecknade serier var ett starkt mansdominerat medium.

Utvecklingen är del av ett pågående generationsskifte där kvinnliga serieskapare och kvinnliga gestalter både ökar och har kommit att inta fler och mer varierade roller (Warnqvist 154–155). Skiftet blir inte minst synligt genom hur populärkulturella manliga ikoner ersätts med kvinnliga motsvarigheter som både liknar och skiljer sig från sina föregångare. Ett tydligt exempel på detta är flickdetektiven *Enola Holmes*, lillasyster till Sherlock Holmes. Två nya titlar i serieadaptationen av mellanåldersböckerna om gestalten utkom under 2024. En mer introspektiv kvinnlig berättarröst finns i Joana Estrelas grafiska queerroman *Pardalita*, översatt från portugisiska. I denna lågmälda vardagsskildring med inslag av poesi och engelsk text utforskar den sextonåriga huvudpersonen Raquel sig själv, inte minst utifrån mötet med den första, stora kärleken. Det personliga tilltalet finns även i Nora Dåsnes *Missat samtal*. Vardagen har mörka skuggor i denna berättelse om eftermälet av terrorattentaten i Norge 2011, som

skildras genom huvudpersonen Rebekka och vännen Fariba. För att gestalta olika tidsplan används ett växlande färgspel där vardagen är blåtonad, tillbakablickarna röda, mardrömmarna från Utøya svarta och sorgens blomsterhav sprakar i färg.

magi, maktkamp och parallella världar flickorna tar över prisad litteratur i översättning

Mörkare händelser längre tillbaka i historien avhandlas i Aurore D'Hondts berättelse *Ginette Kolinka*, om en överlevare från Auschwitz-Birkenau, liksom i Mats Jonssons *Stinas jojk*, en svarttuschad biografi över samiska Kristina "Stor-Stina" Larsdotter. Stina, som aldrig slutade växa, reste under 1800-talets första hälft runt i Europa för att visa upp sig som "Lapplands jättinna" mot betalning. Romanen skildrar hennes utveckling mot självständighet och egenmakt, och beskriver medicinska övergrepp mot samer liksom den historiska och politiska kontext som möjliggjort dem.

Faktaböcker

Faktaboksutgivningen har mer än fördubblats sedan början av 2000-talet, vilket sannolikt beror på en stor efterfrågan i kombination med att det har blivit billigare att producera påkostade och bildrika böcker. De vanligaste ämnena är djur och fotboll, men även böcker om den mänskliga kroppen, språk, kristendom och berömda personer är vanligt förekommande.

Det låter mer än vanligt om faktaböckerna, då många böcker om ljud har utkommit i vitt skilda ämnen, flera med ljudspelare. De kan handla om att lära ut språk och hur ord uttalas, djurläten från bondgården och det vilda, olika fordonsljud, ljud på en bygplats och hur olika instrument låter.

Böckerna om kroppen har ett brett spektrum, och handlar om allt från psykologi och kroppens fysik till mer specifika ämnen som döden, mens, sår och ätstörningar. I tipsboken *99 livsknep för dig som mår bra, dåligt och mittemellan* av Hanna Thermaenius och Isabella Witte, som av förlaget beskrivs som en ”må bra-bok”, behandlas självkänsla och självförtroende. Flera böcker tar också upp kroppen i relation till sex och samtycke. Dessa böcker vänder sig främst till ungdomar och flera är lättlästa, som *Samtycke* av Emelie Olofsson och Ida Östensson. *I Mitt första ligg* av Amelie Nörgaard vill författaren avdramatisera sex genom att låta ungdomar själva berätta om sina mer eller mindre pinsamma sexerfarenheter.

En av gästföreläsarna i förra årets Bokprovning, Fredrik Holm, konstaterade att faktaböckerna om fotboll dominerades starkt av porträtt av fotbollsproffs, nästan uteslutande manliga sådana, medan de kvinnliga spelarna generellt var osynliga och underrepresenterade (*Bokprovning*, årgång 2023 29). I 2024 års utgivning finns däremot flera biografier om kvinnliga spelare. Det kom till exempel två böcker om Kosovare Asllani, anfallare i svenska landslaget i damfotboll: *Asllani äger* av Stefan Karlsson och Valentin Schönbeck och *Minifakta om Kosovare Asllani* av Tomas Dömstedt. Men majoriteten av fotbollsbiografierna handlar fortsatt om herrfotbollsspelare som Lionel Messi, Cristiano Ronaldo, Kylian Mbappé och Marcus Rashford. Fotbollen dominerar helt sportbiografierna. Inga böcker berörde till exempel sommar-OS i Paris.

En händelse 2024 som däremot satte sina spår i faktaböckerna är Taylor Swifts *The Eras Tour* som pågick under hela året och anlände i Stockholm i maj. Två biografier gavs ut om Taylor Swift, *96 fakta om Taylor Swift* av Arie Kaplan och Risa Rodil samt *Taylor Swift* av Eva Andreasson.

Bland de historiska biografierna finns porträtt av författare som H. C. Andersen och Harry Martinson. Trots krig i Europa, oroliga tider och nytt Nato-medlemskap utkom få faktaböcker med militär inriktning. Ett undantag är en historisk biografi, *Marskalk Mannerheim*, i vilken Dag Sebastian Ahlander porträtterar

379
faktaböcker

Gustav Mannerheim, marskalk, överbefälhavare och sedermera president över Finland. I *Vi upptäcker kärnkraften* följer David Hedlund och Anna Nilsson fysikern Lise Meitners liv. Hennes idéer ledde fram till de omdebatterade teknikerna kärnvapen och kärnkraftverk.

fördubblad utgivning under 2000-talet djur och fotboll asllani, taylor swift och marsalk mannerheim

Flera biografiska faktaböcker tar fasta på grupper eller yrkeskårer och ger en rad olika personporträtt i en och samma bok. Det kan exempelvis handla om aktivister, upptäckare eller kungligheter.

Poesi, dramatik, sångböcker och samlingar

Till de minsta litteraturkategorierna hör poesi för barn och unga. Åtta titlar utkom under 2024. Musik och dikter förenas i *Adaam*, där författaren och hiphopartisten med samma namn har samlat sina låttexter i en poesibok för ungdomar. Utgivningen av renodlade diktsamlingar för barn och unga är få i Sverige, men dikter finns också i exempelvis bilderböcker och samlingar, då som en mindre del av innehållet.

Fem titlar nyutkommen dramatik för barn och unga såg dagens ljus. Tre av dem innehåller pjäser som riktar sig till ungdomar, exempelvis antologin *Länk 2024*, redigerad av Edward Bromberg, Lisa Färnström och Katinka Richter. Utgivningen är en del av Riksteaterns ungdomsprojekt inom vilket pjäser för ungdomsensemblar publiceras.

I de sju sångböckerna återges välkända visor för barn, traditionella såväl som nyare. Fyra av dem innehåller även ljudspelare, vilket ger läsaren möjlighet att både läsa och lyssna på bland annat Astrid Lindgrens visor. Den femte, *Barnens judiska sångbok* av Mirjam Charas Östergren, Martin Östergren, Malin Norrby och Nakima Ackerhans Schreiber, ger möjlighet att via en QR-kod lyssna på sångerna på webben. Boken marknadsförs som den första svenska sångboken med fokus på judiska högtider och innehåller traditionella judiska sånger på bland annat svenska, hebreiska, jiddisch och ladino.

Kategorin samlingar består av antologier, sagosamlingar och novellsamlingar, böcker med texter av flera olika författare samlade i ett verk. Samlingarna var 22 till antalet 2024 och överlag har de ett innehåll som kretsar kring ett visst tema. Superhjältar, Star wars-hjältar och tomtar och troll kan förekomma i illustrerade volymer för yngre barn, spöken och skräck i samlingar för de äldre. *Min första sagobok* har My little pony som tema, medan *Klassiska skräckhistorier*, illustrerad av Víctor Medina, innehåller bearbetade texter av bland andra Edgar Allan Poe, Oscar Wilde och Arthur Conan Doyle. Klassikern *Bland tomtar och troll* kom i sin 117:e årgång. Kategorin innehåller ofta antologier med texter av barn och unga, som *Alla spår du gjort*, resultatet av ett skrivprojekt hos Litteraturnod Vimmerby.

Översättningar och skildringar från olika delar av världen

Utgivningen av översatt litteratur är lika stor som vid millennieskiftet, men andelen har minskat drastiskt i takt med att den originalsvenska utgivningen har ökat markant. Under 2024 nådde andelen översättningar inom den totala utgivningen en ny bottennotering (31 procent). Verk inom mindre texttunga kategorier är mer sannolika att översättas. Där ingår faktaböcker, men också bilderböcker och inte minst tecknade serier, som är den enda litteraturkategorin som domineras av översättningar.

Engelska är fortfarande det språk varifrån lejonparten av titlar översätts och står för 63 procent av den översatta litteraturen. I övrigt är det framför allt franska, tyska, norska och danska som framträder som tydliga och relativt stabila språkområden, där respektive språk representerar fem till sju procent av den översatta utgivningen. Översättningar från medelstora språkområden som italienska, nederländska, koreanska och japanska utgörs av en handfull titlar på respektive språk, medan mindre språkområden som färöiska, meänkieli och lettiska är representerade av enstaka titlar. Översättningarna från dessa medelstora och mindre språkområden är ofta producerade av enskilda nyckelpersoner eller specialförlag med särskilda intressen för världslitteratur, som Trasten och Hjulet. Det kan också handla om specifika genrer som är stora inom vissa språk (som japansk manga/koreansk manhwa) eller erkänd och prisad litteratur som därigenom nått en vidare räckvidd. Ett exempel är Rán Flygenrings *Vulkanen*, översatt från isländska, som tilldelades Nordiska rådets barn- och ungdomslitteraturpris 2023. Det isländska landskapet, språket och kulturen har en framträdande roll i denna grafiskt expressiva seriebok där en liten korp löpande informerar läsaren, bland annat om att det isländska ordet för vulkan ("eldgos") är detsamma som för läsk.

Att omvärldsläget påverkar vilken litteratur som översätts, vad den innehåller samt hur den används är tydligt. Inga översättningar från ryska publicerades under 2024, vilket även var fallet 2023. Från ukrainska publicerades en översättning, *Julens magi* av Yulita Ran och Liena Bardi, vilket kan jämföras med 2023 då det utkom tre ukrainska titlar och 2022 då det utkom sex. Omständigheter kopplade till flykt och krig är en anledning till att det kontinuerligt produceras böcker utanför upphovspersonernas hemländer, vilket också kan få konsekvenser för hur och varför de översätts. *Sittis fågel*, en berättelse från Gaza, är skapad av den i exil verksamma konstnären Malak Mattar, som under 2024 blivit en internationellt framträdande palestinsk röst i sociala medier. Boken, som i original är skriven med parallelltext på arabiska och engelska, publicerades av det amerikanska förlaget Interlink Books och tillhör därmed kategorin översättningar från engelska.

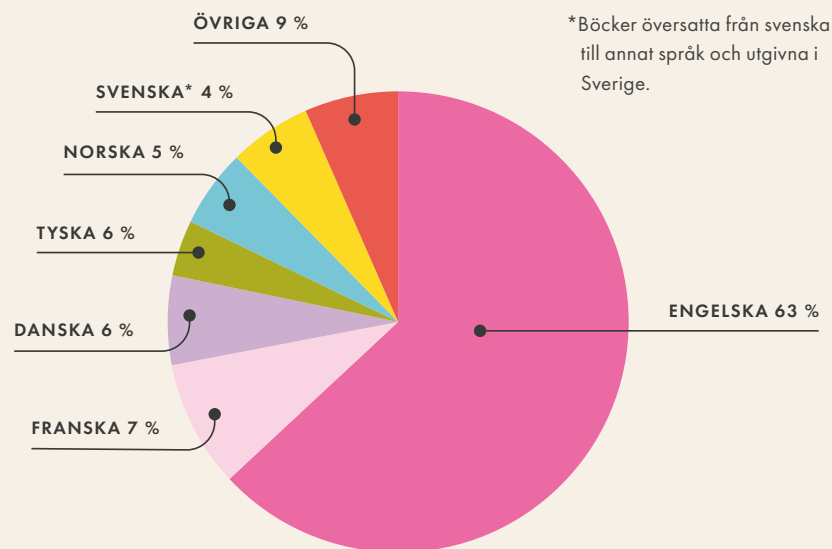
671

översatta titlar

Den stora andelen översättningar från engelska är alltså inte enbart ett uttryck för anglo-amerikansk kulturell och språklig dominans, utan inom denna kategori finns både titlar som ursprungligen är författade på andra språk men där engelskan utgör transitspråk, liksom ett flertal böcker som är skrivna på engelska men som på olika sätt skildrar livet utanför det kulturella väst. Återkommande i dessa skildringar, oavsett om de är skön- eller facklitterära, är kulturella markörer som typiskt kan kretsa kring mat och kläder, samt inslag av främmande ord och begrepp, ibland genom ordlistor, som i den illustrerade faktaboken *Nomader* av Kinchoi Lam. Den skildrar några av de få kvarvarande nomadkulturerna i världen, som massajer, nentser och romer.

Diagram

De största språken varifrån översättningar gjorts 2024

En genre inom vilken olika länder och kulturer kontinuerligt skildras är migrations- och exillitteraturen, vilken förekommer både i översättning och inom svensk originalutgivning. I det senare fallet reflekterar den 2024 typiskt erfarenheter som finns inom exempelvis den iranska eller kurdiska diasporan i Sverige. Kluvenheten mellan språk och identiteter är återkommande, liksom skillnaderna mellan minnet av den gamla och mötet med den nya kulturen. Medan föräldrar gärna skildras som aktiva inom systemkritiska motståndsrörelser i hemlandet, har barnen ofta funktionen att introducera sina föräldrar till det nya landet. Det är i denna litteratur därför inte helt ovanligt att det är Sverige som skildras som exotiskt och främmande. Sällan blir det så tydligt som i den från polska översatta bilderboken *Knäcken*, författad av Barbara Gawryluk under en vistelse på Östersjöns författar- och översättarcentrum i Visby. Denna berättelse, baserad på en verklig gotländsk kattkändis och illustrerad av Maryś Dudelewicz, är också en katalog över svenskhet och svensk kultur, som omfattar allt från röda stugor till vikingar till inspelningen av tv-serien om Pippi Långstrump.

Böcker publicerade på andra språk än svenska i Sverige

Antalet böcker utgivna på andra språk än svenska i Sverige mer än halverades mellan 2018 och 2021, och utgivningen har därefter hållit sig under 100 titlar per år. Den minskade utgivningen kan bero på många samverkande faktorer, men den digitala utvecklingen är sannolikt en delförklaring. I ett digitaliserat samhälle är det enklare att få tag i digitala böcker, ljudböcker, TV-program och utbildningsmaterial på alla möjliga språk (se rubriken Digital utgivning för barn och unga 2024).

Störst i den tryckta utgivningen på andra språk är titlar på persiska, 17 till antalet. I ökningen av de persiska böckerna hittar vi åtta böcker av Barbro Lindgren, fyra Max-böcker som har kommit ut på både dari och farsi. Engelska titlar minskade från 32 titlar till elva, men det efter ett ovanligt stort antal engelska titlar 2023. Språk som inte fanns representerade 2023 men där titlar har utkommit 2024 är spanska, bosniska, ryska, albanska, esperanto, hebreiska, japanska, judeo-español, kinesiska, lulesamiska och pitesamiska. Anmärkningsvärt är att utgivningen av ukrainska böcker minskade från åtta titlar 2023 till ingen bok på språket 2024.

I utgivningen finns även titlar med parallelltext på svenska eller andra språk. *Rinkeby-Hachioji tur och retur* är till exempel resultatet av en flerårig brevväxling mellan barn i Stockholmsförorten Rinkeby och barn i Hachioji, en stadsdel i Tokyo. Breven publiceras på japanska och svenska och omfattar ett urval av barns beskrivningar och bilder av familjekonstellationer, ordspråk, religion, lekar och intressen. Dessa kulturuttryck speglar Japan och Sverige, och inte minst minoritetsgrupper inom Sverige, exempelvis den romska.

84

titlar på
andra språk
än svenska

Återutgivning

Kategorin återutgivning består av oförändrade nya upplagor samt böcker som ges ut i ett annat format än tidigare men med oförändrat innehåll, som pocketupplagor och Pixi-böcker. Även nyöversättningar och verk som fått illustrationer färglagda kan räknas som återutgivning. Under senare år har förlagens återutgivning koncentrerats till digital publicering, vilket gör att antalet tryckta böcker i denna kategori minskar.

I pocketutgivningen marknadsförs Kerstin Lundberg Hahns *Min hemliga tvilling*, som handlar om flickan som upptäcker en robotversion av sig själv, dagsaktuellt med frågan: "AI: blir det din vän eller fiende?" Ursula K. Le Guins fantasyberättelse *Gåvor* kom i ny översättning och denna gång gavs samtidigt följande del i trilogin ut på svenska för första gången.

Till de barnlitterära klassiker som har getts ut på nytt hör Barbro Lindgrens *Loranga, Masarin & Dartanjang* från 1969 och Egon Mathiesens bilderbok *Apan Osvald* från 1947, den senare i svensk översättning från danskan. Jubileum är en vanlig orsak till återutgivning av klassiker och inte oväntat har 150-årsjubileet av Elsa Beskows födelse satt tydliga spår i utgivningen. Många av de klassiska bilderböckerna, som *Tomtebobarnen* och *ABC-resan*, har återutgivits, men även några av Beskows mer okända verk. *Prins Pompom*, en saga av Alfild Agrell med illustrationer av Beskow, återutgavs för första gången sedan den första publiceringen 1901, med ett nyskrivet efterord av Lena Kåreland.

171

återutgivna
titlar

Elsa Beskow
150 år

I barn- och ungdomsboksutgivningen sker även utgivning av äldre titlar som inte räknas som återutgivning i Sbi:s statistik, eftersom de har genomgått större tillägg eller förändringar. Det kan röra sig om ompaketeringar där delar brutits ut ur ett större verk, eller där flera titlar i en bokserie publicerats i en samlingsvolym. Ett exempel på det förstnämnda är *Jul på Hogwarts*, i vilken ett kapitel ur J. K. Rowlings första bok om Harry Potter ges ut som bilderbok med illustrationer av Ziyi Gao. En samlingsvolym med tre separat utgivna berättelser är Lin Hallbergs och Jonna Björnstjernas *Berättelser från den magiska djuraffären*, där texterna dessutom har bearbetats och utvidgats.

STATISTIK

Den sista februari 2024 hade det inkommit 2 182 barn- och ungdomsböcker med utgivningsår 2024 till Svenska barnboksinstitutet.

I statistiken redovisas siffror baserade på detta underlag. Svenska barnboksinstitutet har redovisat utgivningsstatistik sedan den första Bokprovningen 1993. 1993–1998 hämtades statistiken från Svensk bokförteckning men från och med 1999 redovisas Svenska barnboksinstitutets egen statistik. Alla procentangivelser är avrundade till närmaste heltal.

Utgivningen av barn- och ungdomsböcker

Tabell 1

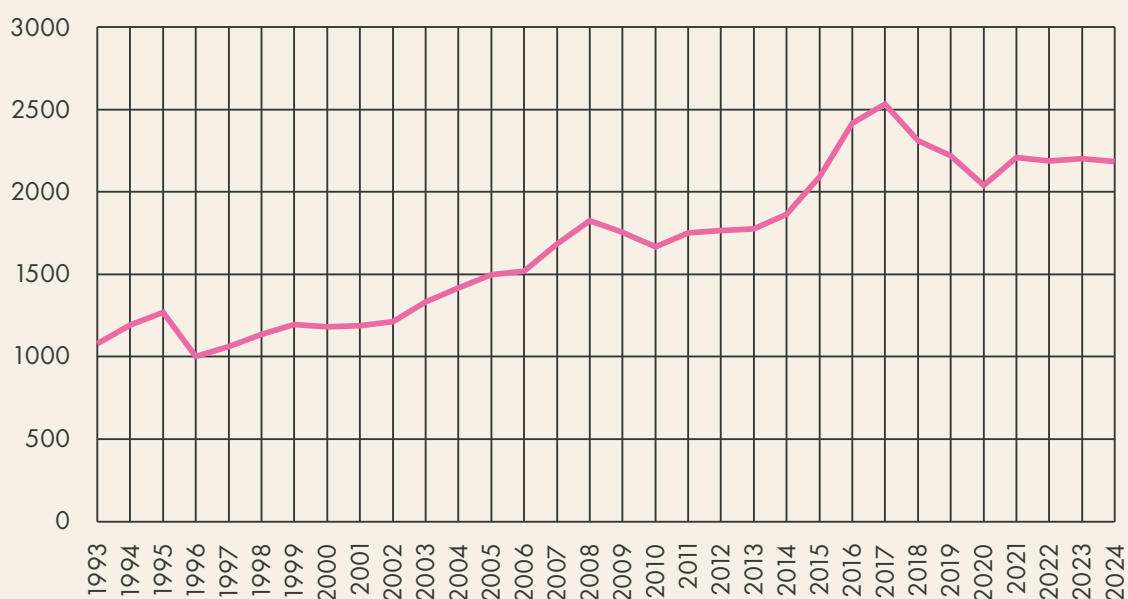
Utgivningen av barn- och ungdomsböcker 2023–2024

KATEGORI	2023	2024
Bilderböcker	760	805
Dramatik	6	5
Faktaböcker	394	379
Kapitelböcker	364	374
Mellanåldersböcker	368	313
Poesi	6	8
Samlingar	27	22
Sångböcker	9	7
Tecknade serier	111	115
Ungdomsböcker	154	154
Totalt	2 197	2 182

Kommentar: År 2024 utkom 2 182 barn- och ungdomsböcker, vilket är en minskning med knappt 1 procent jämfört med 2023.

Diagram 1

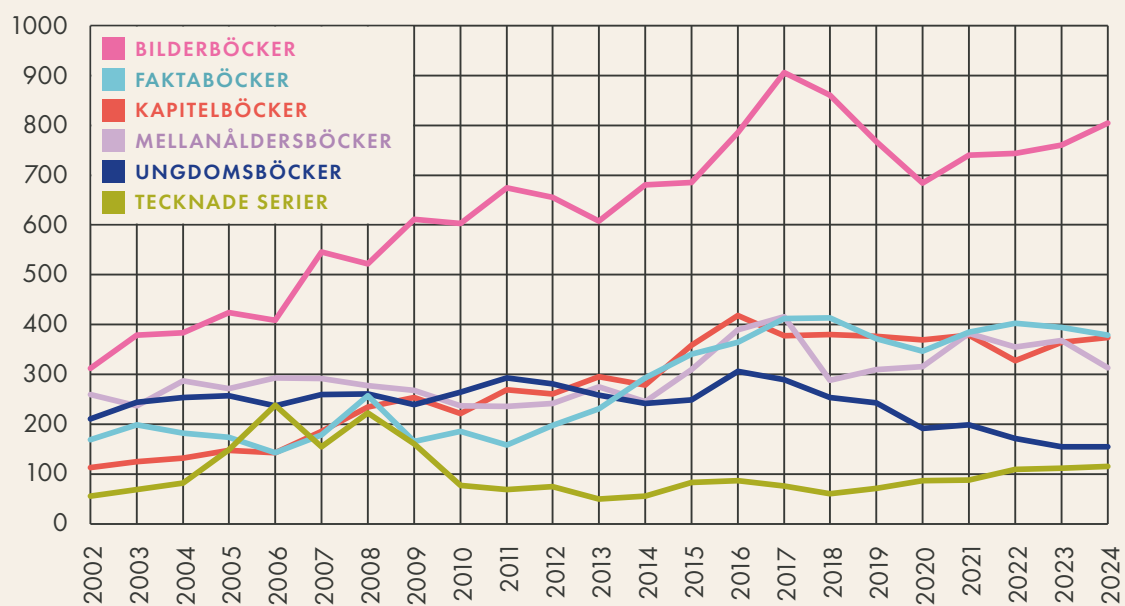
Utgivningen av barn- och ungdomsböcker 1993–2004

Kommentar: Statistiken redovisas från och med Bokprovningens start 1993. År 2024 gavs det ut **103 procent** fler barn- och ungdomsböcker än 1993. Siffrorna 1993–1998 är hämtade från Svensk bokförteckning. Siffrorna 1999 och framåt är framtagna av Sbi.

Diagram 2

Utgivningen fördelad på kategorier 2002–2024

Kommentar: Denna statistik redovisas från och med 2002 då Sbi började föra statistik över de i dag gällande kategorierna.

Tabell 2

Utgivningen av originalsvenska barn- och ungdomsböcker 2023–2024

KATEGORI	2023	2024
Bilderböcker	535	585
Dramatik	5	4
Faktaböcker	201	203
Kapitelböcker	302	315
Mellanåldersböcker	268	242
Poesi	4	7
Samlingar	18	15
Sångböcker	7	4
Tecknade serier	17	14
Ungdomsböcker	108	123
Totalt	1 463	1 512

Kommentar: Den originalsvenska utgivningen 2024 ökade med 3 procent jämfört med 2023. Med svenska barn- och ungdomsböcker avses böcker som är utgivna i Sverige på originalspråk.

Tabell 3

Utgivningen av översatta barn- och ungdomsböcker 2023–2024

KATEGORI	2023	2024
Bilderböcker	225	220
Dramatik	1	1
Faktaböcker	191	176
Kapitelböcker	59	59
Mellanåldersböcker	100	71
Poesi	2	1
Samlingar	9	7
Sångböcker	2	3
Tecknade serier	94	101
Ungdomsböcker	46	31
Totalt	727	670

Kommentar: Den översatta utgivningen 2024 minskade med 8 procent jämfört med 2023. Med översatta barn- och ungdomsböcker avses böcker som tidigare har givits ut på annat språk eller i ett annat land.

Diagram 3

Fördelning mellan originalsvenska och översatta barn- och ungdomsböcker 2023

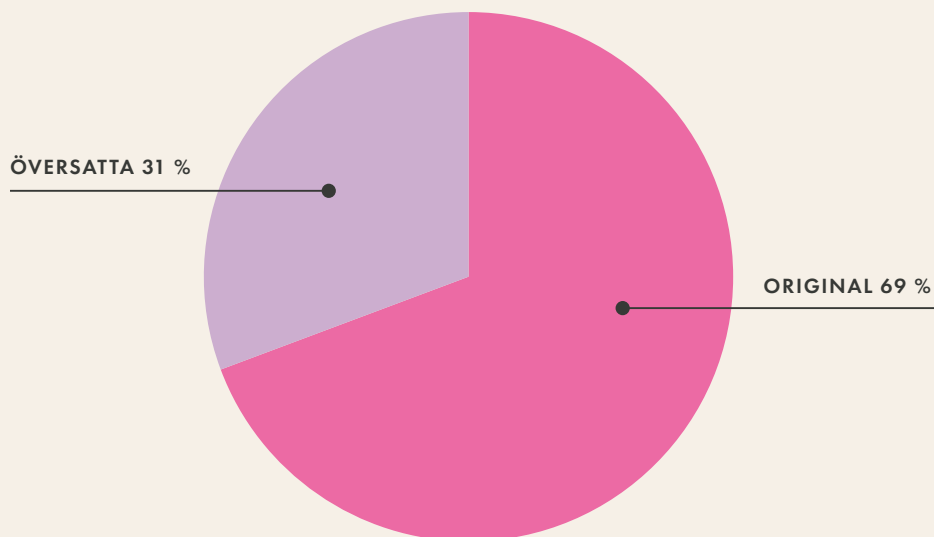
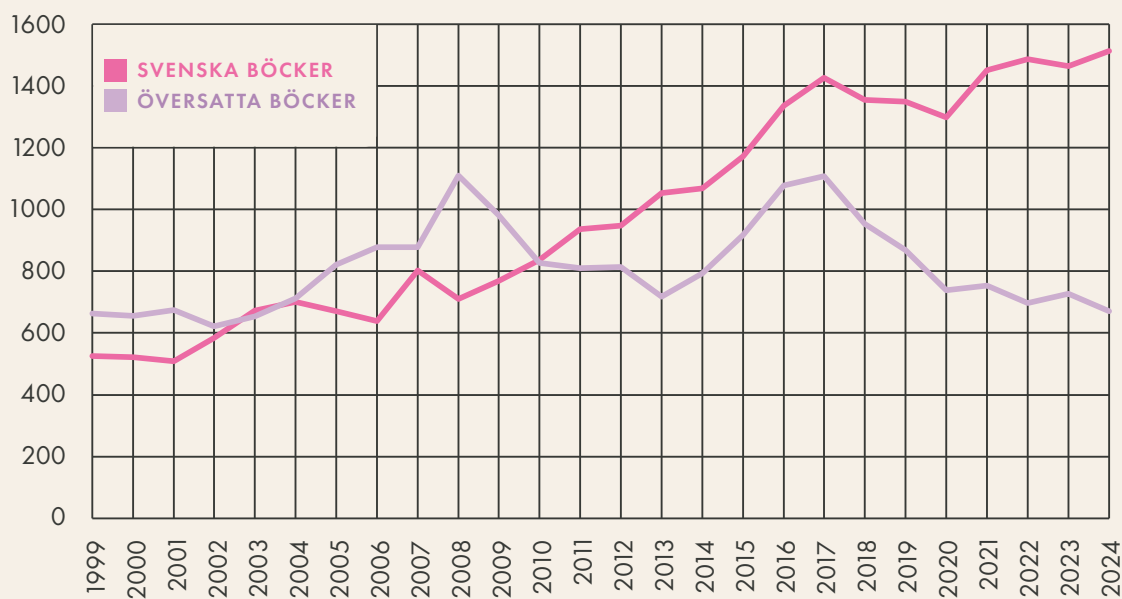

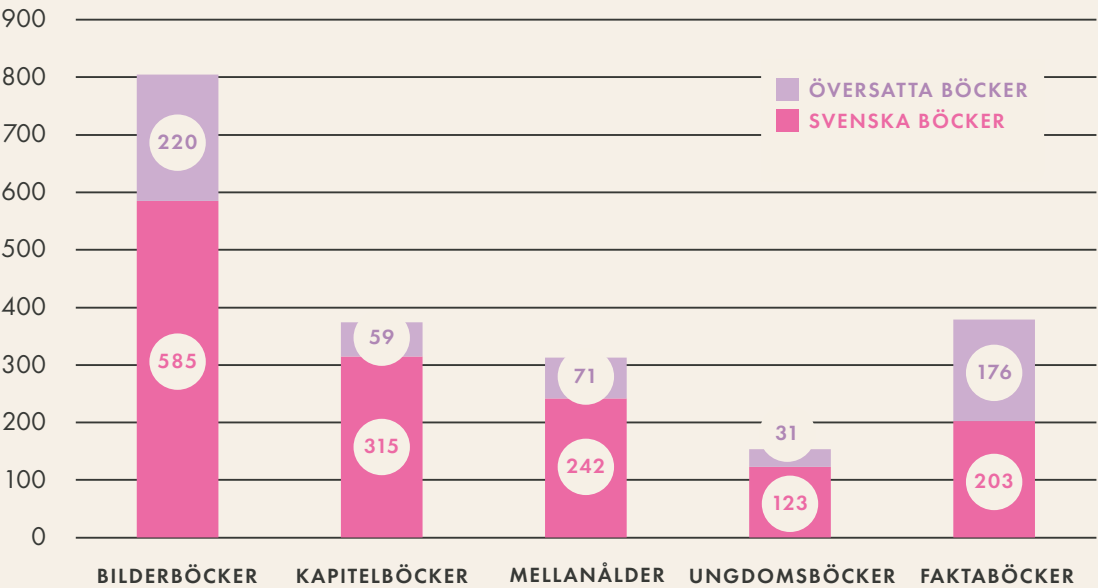
Diagram 4

Utgivningen av barn- och ungdomsböcker 1999–2024, jämförelse svenska och översatta böcker

Kommentar: Denna statistik redovisas från och med 1999 då Sbi började dela in samtliga utgivna böcker i svenska och översatta.

Diagram 5
 Utgivningen i de största kategorierna 2024

Förstaupplagor av barn- och ungdomsböcker

Tabell 4
 Barn- och ungdomsböcker total, förstaupplagor 2023–2024

KATEGORI	2023	2024
Bilderböcker	630	711
Dramatik	6	4
Faktaböcker	368	356
Kapitelböcker	349	356
Mellanåldersböcker	338	298
Poesi	6	7
Samlingar	24	21
Sångböcker	7	6
Tecknade serier	108	112
Ungdomsböcker	120	140
Totalt	1 954	2011

Kommentar: Utgivningen av förstaupplagor 2024 ökade med 3 procent jämfört med 2023.

Tabell 5

Originalsvenska barn- och ungdomsböcker, förstaupplagor 2023–2024

KATEGORI	2023	2024
Bilderböcker	422	500
Dramatik	5	4
Faktaböcker	183	192
Kapitelböcker	293	299
Mellanåldersböcker	247	228
Poesi	4	6
Samlingar	17	15
Sångböcker	5	3
Tecknade serier	16	14
Ungdomsböcker	94	112
Totalt	1 286	1 373

Kommentar: Utgivningen av originalsvenska förstaupplagor 2024 **ökade med 7 procent** jämfört med 2023.

Tabell 6

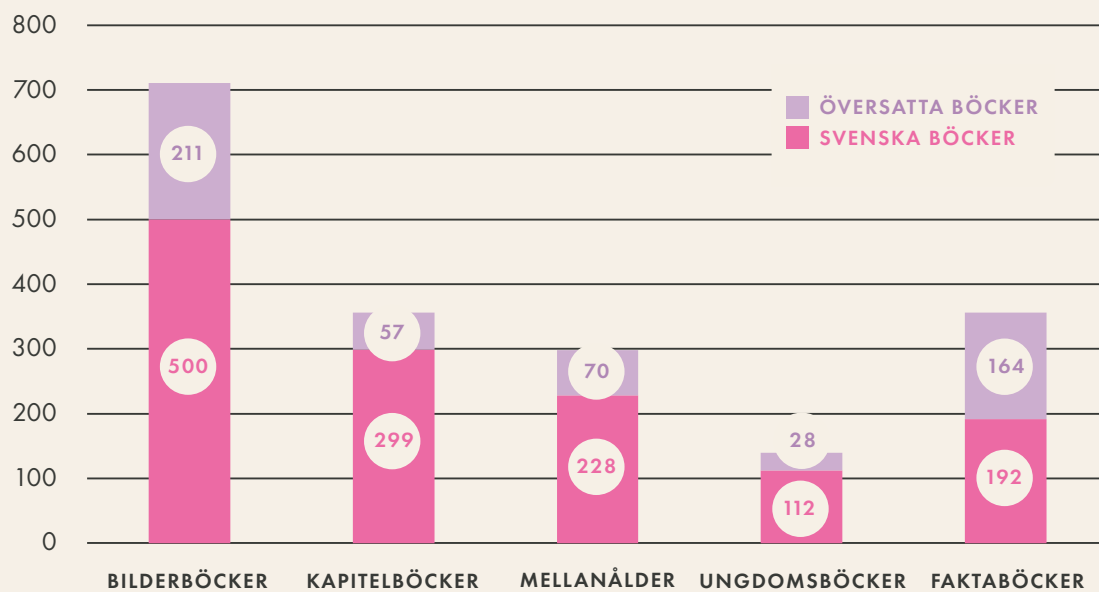
Översatta barn- och ungdomsböcker, förstaupplagor 2023–2024

KATEGORI	2023	2024
Bilderböcker	208	211
Dramatik	1	-
Faktaböcker	185	164
Kapitelböcker	56	57
Mellanåldersböcker	91	70
Poesi	2	1
Samlingar	7	6
Sångböcker	2	3
Tecknade serier	92	98
Ungdomsböcker	26	28
Totalt	668	640

Kommentar: Utgivningen av översatta förstaupplagor 2024 **minskade med 4 procent** jämfört med 2023.

Diagram 6

Utgivningen av förstaupplagor i de största kategorierna 2024

Tabell 7

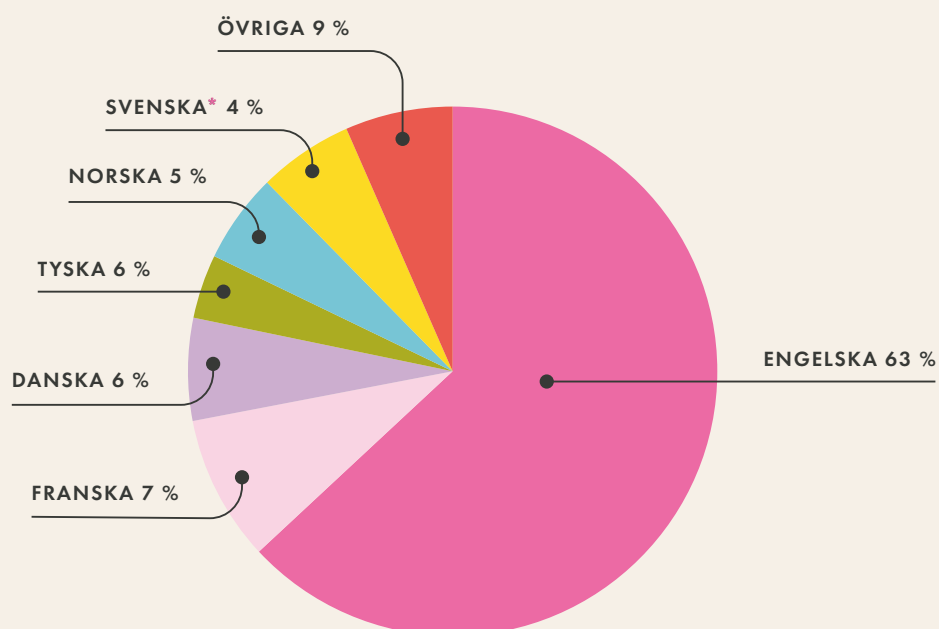
Språk varifrån översättningarna gjorts i förstaupplagor 2023–2024

SPRÅK	2023	2024
Engelska	411	403
Franska	62	57
Danska	36	40
Svenska*	28	37
Norska	33	35
Tyska	34	25
Italienska	4	7
Nederländska	7	6
Koreanska	3	5
Spanska	4	4
Finska	5	3
Japanska	4	3
Isländska	1	2
Portugisiska	0	2
Ukrainska	6	1
Lettiska	0	1
Meänkieli	0	1
Polska	0	1
Färöiska	0	1
Uppgift saknas	7	5

* Böcker översatta från svenska till annat språk och utgivna i Sverige. I statistiken över översättningar inkluderas även böcker översatta till andra språk än svenska.

Diagram 7

De största språken varifrån översättningar gjorts 2024

* Böcker översatta från svenska till annat språk och utgivna i Sverige. I statistiken över översättningar inkluderas även böcker översatta till andra språk än svenska.

Tabell 8

Förekomst av andra språk än svenska i utgivningen av barn- och ungdomsböcker 2023–2024

SPRÅK	2023	2024
Persiska	9	17
Arabiska	14	14
Engelska	32	11
Somaliska	9	8
Meänkieli	6	4
Nordsamiska	4	5
Romani	5	4
Spanska	-	4
Bosniska	-	3
Jiddisch	5	3
Kurdiska	1	3
Finska	1	2
Tyska	1	2
Albanska	-	1
Esperanto	-	1
Hebreiska	-	1
Japanska	-	1
Judeo-español	-	1
Kinesiska	-	1
Ryska	-	1
Sydsamiska	1	2
Umesamiska	1	2
Lulesamiska	-	1
Pitesamiska	-	1

Kommentar: Böcker med parallelltext är inkluderade i ovanstående tabell. De flesta böcker med parallelltext är utgivna med text på svenska samt ett annat språk men i vissa fall finns flera språk än svenska representerade. Det kan till exempel röra sig om en bok med text på engelska och arabiska. I de fallen räknas båda språken i tabellen ovan. Det totala antalet språkförekomster är därför något högre än antalet böcker. 2024 utkom 84 böcker (2023: 93) på andra språk än svenska eller med parallelltext på svenska och/eller annat/andra språk.

Tabell 9

Återutgivning total 2023–2024

KATEGORI	2023	2024
Bilderböcker	128	94
Dramatik	-	1
Faktaböcker	24	23
Kapitelböcker	12	18
Mellanåldersböcker	30	15
Poesi	-	1
Samlingar	3	1
Sångböcker	2	1
Tecknade serier	3	3
Ungdomsböcker	34	14
Totalt	236	171

Kommentar: Återutgivningen 2024 **minskade med 28 procent** jämfört med 2023.

Tabell 10

Originalsvensk återutgivning 2023–2024

KATEGORI	2023	2024
Bilderböcker	111	85
Dramatik	-	-
Faktaböcker	18	11
Kapitelböcker	9	16
Mellanåldersböcker	21	14
Poesi	-	1
Samlingar	1	-
Sångböcker	2	1
Tecknade serier	1	-
Ungdomsböcker	14	11
Totalt	177	139

Kommentar: Den originalsvenska återutgivningen 2024 **minskade med 21 procent** jämfört med 2023.

Tabell 11

Översatt återutgivning 2023–2024

KATEGORI	2023	2024
Bilderböcker	17	9
Dramatik	-	1
Faktaböcker	6	12
Kapitelböcker	3	2
Mellanåldersböcker	9	1
Poesi	-	-
Samlingar	2	1
Sångböcker	-	-
Tecknade serier	2	3
Ungdomsböcker	20	3
Totalt	59	32

Kommentar: Den översatta återutgivningen 2024 **minskade med 46 procent** jämfört med 2023.

Diagram 8

Utgivningen uppdelad på förstaupplagor och återutgivning 2024

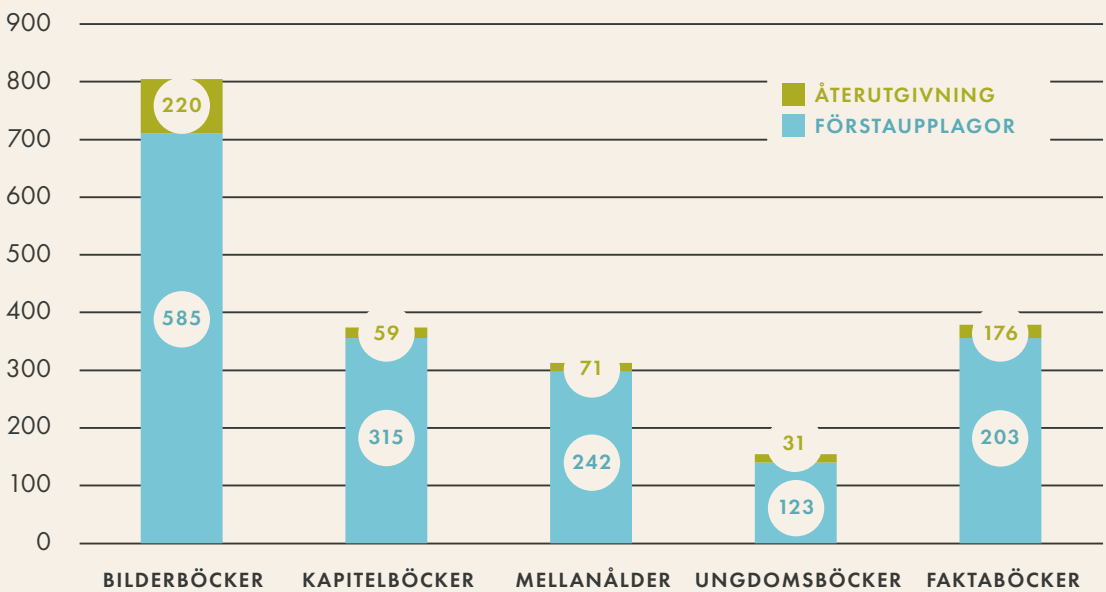

Diagram 9

Fördelning mellan förstaupplagor och återutgivning 2024

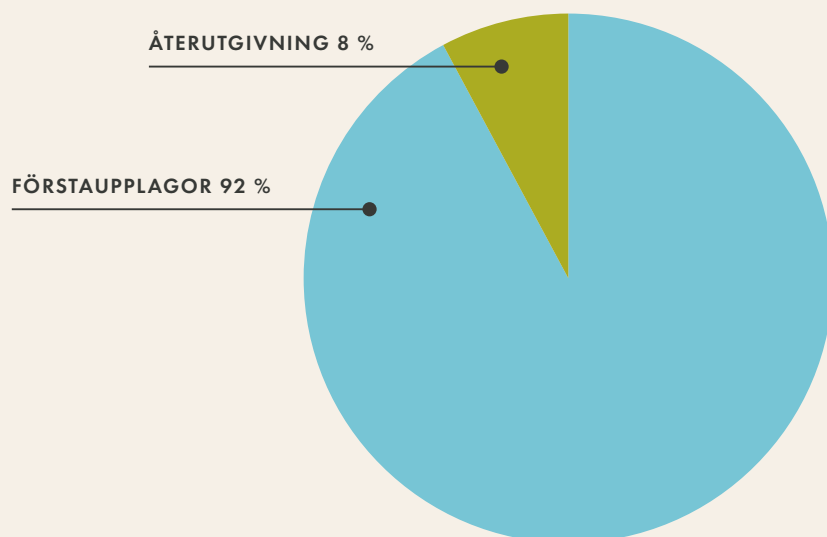
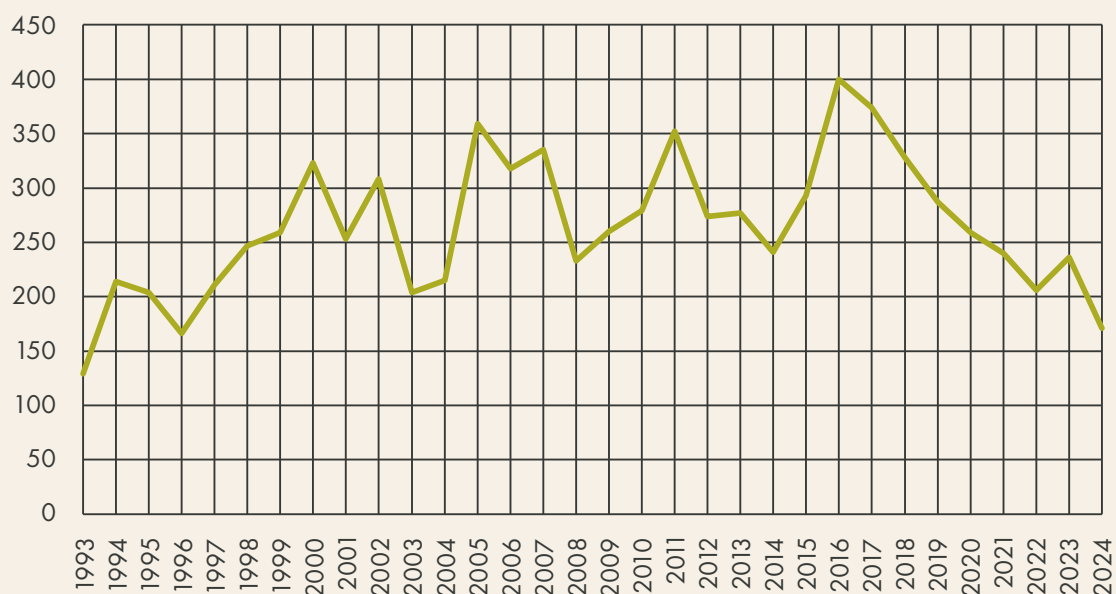

Diagram 10

Återutgivning 1993–2024

Tabell 12

Upphovspersoners kön i förstaupplagor 2024

KATEGORI	KVINNA		MAN	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Bilderböcker	842	76	267	24
Dramatik	-	-	-	-
Faktaböcker	291	61	186	39
Kapitelböcker	417	65	227	35
Mellanåldersböcker	244	58	177	42
Poesi	7	88	1	13
Samlingar	3	60	2	40
Sångböcker	5	71	2	29
Tecknade serier	49	31	109	69
Ungdomsböcker	109	71	45	29
Totalt	1 967	66	1 016	34

Tabell 13

Upphovspersoners kön i originalsvenska förstaupplagor 2024

KATEGORI	KVINNA		MAN	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Bilderböcker	673	80	173	20
Dramatik	-	-	-	-
Faktaböcker	189	68	87	32
Kapitelböcker	365	68	179	32
Mellanåldersböcker	194	60	128	40
Poesi	6	86	1	14
Samlingar	2	67	1	33
Sångböcker	5	71	2	29
Tecknade serier	7	39	11	61
Ungdomsböcker	88	72	36	28
Totalt	1 529	75	618	25

Tabell 14

Upphovspersoners kön i översatta förstaupplagor 2024

KATEGORI	KVINNA		MAN	
	Antal	Procent	Antal	Procent
Bilderböcker	169	64	94	36
Dramatik	-	-	-	-
Faktaböcker	102	51	99	49
Kapitelböcker	52	52	48	48
Mellanåldersböcker	50	51	49	49
Poesi	1	100	0	0
Samlingar	1	50	1	50
Sångböcker	-	-	-	-
Tecknade serier	42	30	98	70
Ungdomsböcker	21	70	9	30
Totalt	438	52	398	48

Huvudpersoner i förstaupplagor

Tabell 15

Huvudpersoners kön i förstaupplagor 2024

KATEGORI	FLICKA		POJKE		EJ SPEC. KÖN	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Bilderböcker	172	41	157	38	88	21
Kapitelböcker	117	52	105	47	2	1
Mellanåldersböcker	119	53	102	45	4	2
Tecknade serier	36	51	35	49	-	-
Ungdomsböcker	59	54	48	44	3	3
Totalt	503	48	447	43	98	9

Kommentar: Huvudpersoner kan också vara till exempel förmänskligade djur som tillskrivs kön. Huvudpersoner räknas enbart i de kategorier som anges i tabellen. 2024 var fördelningen 48 % flickor (2023: 50 %), 43 % pojkar (2023: 40 %) och 9 % ej specificerat kön (2023: 10 %) i den totala utgivningen av förstaupplagor. Transpersoner anges efter vilket kön de identifierar sig med.

Tabell 16

Huvudpersoners kön i originalsvenska förstaupplagor 2024

KATEGORI	FLICKA		POJKE		EJ SPEC. KÖN	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Bilderböcker	130	41	110	35	75	24
Kapitelböcker	100	53	86	46	2	1
Mellanåldersböcker	99	58	69	41	3	2
Tecknade serier	9	100	-	-	0	0
Ungdomsböcker	42	47	45	49	3	3
Totalt	376	49	307	40	83	11

Kommentar: 2024 var fördelningen **49 % flickor** (2023: 53 %), **40 % pojkar** (2023: 38 %) och **11 % ej specificerat kön** (2023: 9 %) i den totala utgivningen av originalsvenska förstaupplagor.

Tabell 17

Huvudpersoners kön i översatta förstaupplagor 2024

KATEGORI	FLICKA		POJKE		EJ SPEC. KÖN	
	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent
Bilderböcker	43	41	48	46	13	13
Kapitelböcker	18	49	19	51	-	-
Mellanåldersböcker	21	38	33	60	1	2
Tecknade serier	28	44	35	56	-	-
Ungdomsböcker	18	78	5	22	-	-
Totalt	128	45	140	50	14	5

Kommentar: 2024 var fördelningen **45 % flickor** (2023: 46 %), **50 % pojkar** (2023: 45 %) och **5 % ej specificerat kön** (2023: 9 %) i den totala utgivningen av översatta förstaupplagor.

Tabell 18

Utgivningen 2024 fördelad på förlag

FÖRLAG	2024	FÖRLAG	2024
Bonnier Carlsen	203	Beta pedagog	18
Tukan	162	Argasso	15
Rabén & Sjögren	139	Bornelings	15
Lava förlag (H)	119	Books on demand (P)	15
Egmont story house	112	Olika	14
Nypon	110	Speja	14
Hegas	101	Semic	13
Visto (H)	81	Triumf	13
Idus	79	Bookmark förlag	11
Lind & Co	53	Vulkan (P)	9
Lilla Piratförlaget	52	Karneval	8
Opal	42	Lumio	8
Alfabeta	41	Olssons Förlag	8
Natur & Kultur	41	Funkibator förlag	7
Berghs	36	Mondial	7
B. Wahlströms	30	Whip media (H)	7
Ekström & Garay (H)	30	Kartago	6
Goboken	28	Pärland Förlag	6
Kikkuli	28	Trasten	6
Ditt bokförlag (H)	27	Argument	5
En bok för alla	27	Epix	5
Dar Al Muna	25	Gilla böcker	5
Ordalaget	23	Nspir AB	5
Modernista	20	Pinolek	5
Cobolt	19	Stevali	5

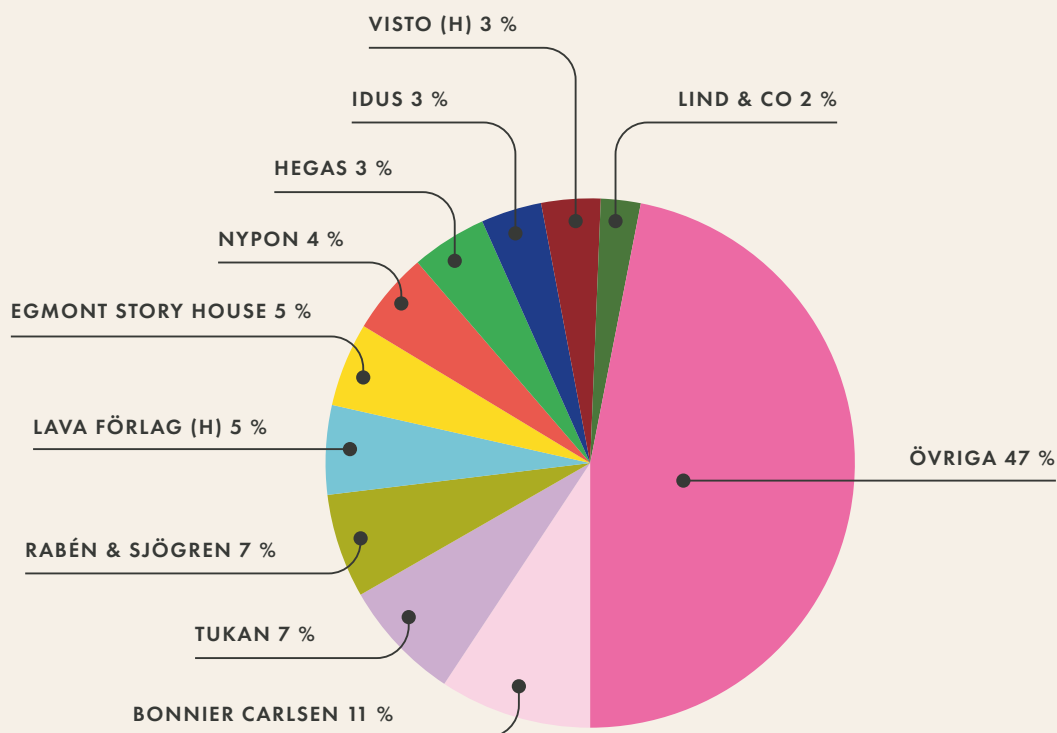
Kommentar: I tabellen redovisas de förlag som har gett ut 5 eller fler titlar under 2024. Sammanlagt 1 828 (2023: 1 822) titlar. Resterande förlag och utgivare har gett ut 354 titlar (2023: 360) titlar sammanlagt.

(P) = Publiceringstjänst. Upphovspersonen själv finansierar hela utgivningen.

(H) = Hybridförlag. Upphovspersonen tar delar av den ekonomiska risken.

Diagram 11

De tio största förlagen i förhållande till övriga 2024

BEGREPPSFÖRKLARINGAR

Svenska barnboksinstitutet använder tio huvudkategorier för att dela in utgivningen. De är:

- Bilderböcker
- Kapitelböcker
- Mellanåldersböcker
- Ungdomsböcker
- Tecknade serier
- Poesi
- Dramatik
- Sångböcker
- Samlingar
- Faktaböcker

Huvudkategorierna har en blandning av genre-, form- och åldersindelning enligt följande:

Bilderböcker

vänder sig oftast till barn upp till sex år, men vissa titlar är åldersöverskridande. Mediet bygger på relationen mellan text och bild.

Kapitelböcker

vänder sig till barn i åldern sex till nio år och är oftast rikt illustrerade textböcker.

Mellanåldersböcker

vänder sig till barn mellan nio och tolv år.

Ungdomsböcker

vänder sig till ungdomar i åldern 13–18 år. De ungdomsböcker som vänder sig till äldre ungdomar har underkategorin Unga vuxna.

OM DE NATIONELLA BARNÄMNESORDEN

Ett viktigt redskap för Svenska barnboksinstitutet i arbetet med Bokprovningen är de nationella ämnesord som sätts på all barn- och ungdomslitteratur som publiceras i Sverige. De gör det bland annat möjligt att studera utvecklingen av ett visst tema över tid.

Vad är barnämnesord?

Barnämnesord är ord som ringar in innehållet i de barn- och ungdomsböcker som ges ut i Sverige, till exempel genre och motiv. Barnämnesorden ger ingångar till ämnen i bibliotekssamlingar och används vid sökning av barn- och ungdomsböcker i bibliotekskataloger. Ämnesord har satts systematiskt på barn- och ungdomsböcker från cirka år 2000 och Svenska barnboksinstitutet har sedan 2014 det nationella ansvaret för arbetet med att utveckla och förvalta barnämnesorden samt ansvarar för redaktionen för barnämnesordslistan. Arbetet utförs i samarbete med en referensgrupp med deltagare från olika biblioteksverksamheter i landet. Redaktionen samarbetar också med Svenska ämnesord på Kungliga biblioteket.

Alla barnämnesord som antas är kopplade till minst en befintlig titel, varför det är möjligt att spåra nya tendenser i barn- och ungdomsboksutgivningen via ämnesorden. Det kan röra sig om framväxande teman som utkristalliserar sig och därmed behöver ett eget ämnesord. Ämnesorden Bäckahästen, Lindormar och Mantikoran som antogs 2024 är till exempel ett sätt att specificera innehållsbeskrivningar inom det omfattande övergripande ämnet mytologi.

Inte bara nya barnämnesord antas; ibland måste äldre ämnesord uppdateras. Exempelvis ändrades 2024 ämnesordet Ålderdomshem till Äldreboende, som är det paraplybegrepp som används i dag, och Anpassade skolan ersatte Särskolan, då termen tidigare ändrats i skollagen.

Nya barnämnesord kan även antas för äldre titlar samt för böcker som till exempel inte har svenskt ISBN. De nya ämnesorden syns sällan på topplistan över årets mest använda ämnesord, eftersom de precis har börjat användas.

Barnämnesord 2024 – en översikt

Ser man till de vanligast förekommande barnämnesorden i hela utgivningen 2024 är det mesta sig likt jämfört med 2023 (se rubriken De vanligast förekommande barnämnesorden 2024). Värt att nämna är att Mammor, som inte fanns på topplistan 2023, finns med 2024. De flesta böcker där mammor har centrala roller är bilderböcker. Även andra ämnesord som handlar om vuxna och är relaterade till familjen har ökat i antal, som Pappor, Föräldrar, Föräldrar och barn, Mor- och farföräldrar samt Barn och vuxna. Liksom mammorna är papporna framträdande framför allt i bilderböckerna, men det har även utkommit två faktaböcker i ämnet. En av dem, *Pappor* av Malin Gustafsson och Annalena Sandgren, rimmar om olika pappor. Morbröder och farbröder och Mostrar och fastrar är två av de nya ämnesord som antogs 2024. Det förstnämnda sattes till exempel på *Ett moln i tajts* av Emma Bouvin, där inte mindre än tre morbröder stöttar huvudpersonen Ture och löser hans problem på ett lekfullt sätt.

Nya ämnesord 2024:

BÄCKAHÄSTEN • MANTIKORAN • BAR MITZVA • MANHWA

CROHNS SJUKDOM • SUGARDEJTING • TRÅNGBODDHET

Andra ämnesord som förekommer i högre utsträckning än tidigare är Läsning och Eget skrivande, som speglar det större intresset för barns och ungas läsning på samhällsnivå de senaste åren (se rubriken Läsaren, boken och biblioteket i 2024 års barn- och ungdomslitteratur). I båda fallen sätts ämnesorden på litteratur för alla åldrar, och även i faktaboksutgivningen. Bokserien Läsprepparna av Susanna Cabander, som vänder sig till barn i förskoleåldern, vill till exempel förbereda barn för skolstart. En huvudperson som växer genom skrivandet är Maxim i den dystopiska ungdomsboken *Presidentens dotter* av Lisa Linder. Maxim kämpar med sin stamning och med att hitta sin plats i ett Stockholm efter klimatkatastrofen. Genom att skriva poesi sätter han ord på sina känslor och börjar dessutom en riskfylld kommunikation med ett kärleksintresse.

Judisk kultur, kroppen samt brottslighet och sociala problem hör till de områden som har fått nya ämnesord 2024. Fyra ämnesord antogs som handlade om judisk kultur: Bar mitzva, Bat mitzva, Golem och Jom kippur. Bar mitzva antogs till boken *Nattfågel* av Katya Balen som beskriver förberedelserna inför huvudpersonen Noahs bar mitzva. Nya ämnesord relaterade till den mänskliga kroppen är Crohns sjukdom, Gastrostomiknapp och Gomspalt. Det sistnämnda antogs till Nathalie Svensson och Hanna Ingvarssons bok *Lillebror och spalten* där Mila är orolig för sin lillebror som föds med gomspalt. Olika samhällsfenomen relaterade till brottslighet och sociala problem resulterade i ämnesord som Sugardejting, Kriminella syskon och Trångboddhet. Bland de nya genre/form-ämnesord som antogs 2024 kan Manhwa nämnas. Ämnesordet antogs med anledning av att utgivningen av koreanska tecknade serier har ökat.

De vanligast förekommande barnämnesorden

Undantaget de könsbestämmande orden "flickor" och "pojkar", geografiska och kronologiska ämnesord samt huvudkategorierna.

Hela utgivningen

Vänskap
Förmänskligade djur
Familjen
Skolan
Mor- och farföräldrar
Syskon
Magi
Vardagsliv
Hundar
Övernaturligt
Kärlek
Skogar
Mammor
Lek
Djur

Genre/form

Lättlästa böcker
Småbarnsbilderböcker
Fantasy
Faction
Rysare

Faktaböcker

Fotboll
Fotbollsproffs
Berömda personer
Djur
Vilda djur
Historia
Kroppen
Kristendom
Ord
Fordon
Känslor
Relationer
Språk
Pyssel
Dinosaurier / Naturen / Rymden

Genre/form

Lättlästa böcker
Småbarnsfakta
Biografiska berättelser
Pysselböcker
Pekböcker

Bilderböcker

Förmänskligade djur
Vänskap
Lek
Vardagsliv
Familjen
Hundar
Mammor
Skogar
Katter
Mor- och farföräldrar
Förskolor
Djur
Känslor
Barn och föräldrar
Syskon

Genre/form

Småbarnsbilderböcker
Faction
Rim
Mekaniska böcker
Leta i bilden

Förekommände den 2024

Kapitelböcker 6–9 år

Vänskap
Familjen
Skolan
Mor- och farföräldrar
Syskon
Förmänskligade djur
Magi
Hästar
Skogar
Vardagsliv
Mysterier
Övernaturligt
Hundar
Stöld
Parallella världar / Tvillingar /
Leta / Stöld

Genre/form

Lättlästa böcker
Faction
Börja läsa
Deckare
Fantasy

Mellanåldersböcker 9–12 år

Vänskap
Skolan
Familjen
Övernaturligt
Magi
Mor- och farföräldrar
Syskon
Kärlek
Parallella världar
Hemligheter
Sommarlov
Övernaturliga väsen
Mysterier
Hästar
Spöken / Mobbning

Genre/form

Fantasy
Lättlästa böcker
Rysare
Faction
Historiska berättelser

Ungdomsböcker 12–18 år

Vänskap
Kärlek
Familjen
Skolan
Övernaturligt
Hemligheter
Identitet
Syskon
Försvunna personer
HBTQI
Systrar
Mord
Döda föräldrar
Sommarlov
Relationer / Högstadiet

Genre/form

Unga vuxna
Lättlästa böcker
Fantasy
Rysare
Thrillers

LITTERATUR- OCH REFERENSLISTOR

Barn- och ungdomsböcker

Litteraturlistan innehåller endast tryckta titlar utgivna 2024 som ingår i statistiken och som nämns i ovanstående dokumentation. Listan är alltså inte en förteckning över samtliga böcker som utkom detta år.

Adaam. *Adaam*. Helsingborg, Hegas

Adamsdotter, Annelie. *Med knäppta händer på Pressbyråns kundtoalett*. Stockholm, Bonnier Carlsen

Ahlander, Dag Sebastian. *Marsskalk Mannerheim. Svensk, ryss, finne*. Stockholm, Bokförlaget Langenskiöld

André, Joanna. *Det spökar på äventyrsbadet*. Stockholm, The Book Affair

Andreasson, Eva (övers.). *Taylor Swift*. Västra Frölunda, Tukan förlag

Angerborn, Ingelin och Lina Blixt. *Spökviskaren*. Stockholm, Rabén & Sjögren

Arrhenius, Ingela P. och Mattias Henrikson. *Var är häxan?* Bromma, Ordalaget Bokförlag

Balen, Katya, Richard Johnson och Helena Olsson (övers.). *Nattfågel*. Örnsköldsvik, Argasso

Bartilsson, Klara. *Duns, plask, pop!* Stockholm, Bonnier Carlsen

Berg, Per. *Käpphästen*. Lund, Nypon förlag

Berg, Sara, Karin Frimodig och Bettina Johansson. *Hissen upp!* Lerum, Idus Förlag

Bergman, Jenny och Lotta Geffenblad. *En djungelsaga*. Stockholm, Natur & Kultur

Beskow Elsa och Alfhild Agrell. *Prins Pompom. Saga*. Umeå, Atrium förlag

Beskow, Elsa. *ABC-resan*. Stockholm, Modernista

Beskow, Elsa. *Tomtebobarnen. Bilderbok*. Stockholm, Modernista

Black, Holly och Lottie Eriksson (övers.). *Den grymme prinsen*. Kungsbacka, Mius förlag

Black, Holly och Lottie Eriksson (övers.). *Den onde kungen*. Kungsbacka, Mius förlag

Blevins, Wiley, Steve Cox och Marie Helleday Ekwurtzel (övers.). *Häxan och näktergalen*. Helsingborg, Hegas

Boglind, Ann och Anna Nordlund. *Tid för poesi*. Stockholm, Svenska Akademien, En bok för alla

Bouvin, Emma och Elin Lindell. *Ett moln i tajts*. Stockholm, Rabén & Sjögren

Bredow, Katarina von. *Den vita lögnen*. Stockholm, Natur & Kultur

Cajchanova, Lucia, Oda Fiskum, Lovisa T. Onnermark, Deborah Pearson, Johan Tannahill, Dag Thelander, Edward Buffalo Bromberg, Lisa Färnström, Katinka Richter, och Ninna Tersman. *Länk 2024. Nya pjäser för unga ensembler*. Möklinta, Gidlunds förlag i samarbete med Riksteatern

Casselstål, Anette. *Blåsboken*. Lerum, Idus förlag

Charas Östergren, Mirjam, Martin Östergren, Nakima Ackerhans Schreiber och Malin Norrby (2024). *Barnens judiska sångbok. En sångbok för barn och deras vuxna*. Stockholm, Hilförlaget.

Courtney-Tickle, Jessica, Sara Jonasson (övers.), Hattie Grylls och Matthew O’Keeffe. *I bergakungens sal*. Stockholm, Lind & Co

Dåsnes, Nora och Johanna Lindbäck (övers.). *Missat samtal*. Stockholm, Alfabet

Dörmstedt, Tomas. *Minifakta om Kosovare Asllani*. Lund, Nypon förlag

Eggert, Anette och Sofia Falkenheim. *Stanna i laget*. Bromma, Opal

Ehring, Anna. *Gymnastikhäxan*. Lund, Nypon förlag

Ekhem, Cecilia. *Vasas hemlighet*. Stockholm, Lind & Co

Emmett, Jonathan, Ingela P. Arrhenius och Margot Henrikson (övers.). *Siffertåget*. Bromma, Ordalaget Bokförlag

Estrela, Joana och Ulla M. Gabrielsson (övers.). *Pardalita*. Stockholm, Berghs

Flood, Nancy Bo, Julianna Swaney och Horst Schröder (övers.). *Jag ska dansa*. Stockholm, Epix

Franc, Emelie och Hanna Klinthage. *Klappa blomman, vattna katten*. [Stockholm], Lilla Piratförlaget

Franzén, Caroline. *Klättra!* Lerum, Idus Förlag

Gawryluk, Barbara, Marys Dudelewicz och Ella Fronczak (övers.). *Knäcken. Katten från Visby*. Karlsborg, Punkt förlag

Gerasymova, Ilona. *Apoc och jakten på självförtroendet*. Örebro, Smash into pieces AB

Gustafsson, Malin och Annalena Sandgren. *Pappor*. Lerum, Idus förlag

Gustavsson, Per. *Hej, hejdå*. Stockholm, Lilla Piratförlaget

Hallberg, Lin och Jonna Björnstjerna. *Berättelser från den magiska djuraffären*. Stockholm, Bonnier Carlsen

Hammarbäck, Jonas, Isac Eliasson och Rikard Johansson. *Korvmojismysteriet*. Värnamo, JK Morris Production

Hammer, Anne Sofie, Sofie Lind Mesterton och Caroline Bruce (övers.). *På djupt vatten*. Stockholm, B. Wahlströms

Hammer, Anne Sofie, Sofie Lind Mesterton och Caroline Bruce (övers.). *Stoppa mormor!* Stockholm, B. Wahlströms

Harrie, Jesper. *Mysteriet på Greveholm*. Stockholm, Bonnier Carlsen

Hedlund, David och Anna Nilsson. *Vi upptäcker kärnkraften*. Lerum, Idus förlag

Hermansson, Christer och Lars Sjunnesson. *Helikoptersvinet*. Göteborg, Korpen

Hildeman Togner, Theodor. *Innan livet*. Stockholm, Lesbisk pocket

Holmer, Anders. *Utflykt*. Stockholm, Natur & Kultur

Hondt, Aurore d och Sandra Riomar (övers.). *Ginette Kolinka. Överlevare från Auschwitz-Birkenau*. Trosa, Kartago

Hoskins, Neal, Monika Vaicenavičienė och Malte Persson (övers.). *Flickan och robothjärtat*. Bromma, Opal

Höglund, Anna. *Skuggan*. Stockholm, Lilla Piratförlaget

Höjer, Dan och Roger Hansson. *Döderköping*. Bromma, Opal

IJustWantToBeCool, Landegren, Kalle. *Hjältus tårar*. Stockholm, Rabén & Sjögren

James, Anna, Marco Guadalupi och Helena Dahlgren (övers.). *Den sista bokvandraren*. Stockholm, HarperCollins

Jansson, Andreas och Marcus Gabriel Fors. *Mardrömsdockan*. Lerum, Idus Förlag

Jonsson, Amanda. *Solvej längtar*. Bromma, Opal

Jonsson, Mats. *Stinas jokk*. Stockholm, Alfabet

Kaplan, Arie, Risa Rodil och Annika Meijer (övers.). *96 fakta om Taylor Swift. Quiz, citat, snabbfakta och extra allt!* Stockholm, Bonnier Carlsen

Karlsson, Stefan och Valentin Schönbeck. *Asllani äger*. Västra Frölunda, Tukan förlag

Karlsson, Ylva och Hanna Klinthage. *Sov nu, Sam!* Stockholm, Rabén & Sjögren

Khourie, Alex. *Lillebror*. Stockholm, Rabén & Sjögren

Krog, Niklas. *Vill du vara en misskin?* Lund, Nypon förlag

Lam, Kinchoi och Annika Meijer (övers.). *Nomader. Ett liv i rörelse*. Stockholm, Bokförlaget Trasten

Lantz, Albin. *Sämsta skytten i Sverige*. Helsingborg, Hegas

Lapinski, L. D. och Hanna Williamsson (övers.). *Jamie*. Stockholm, Modernista

Le Guin, Ursula K. och Lena Jonsson (övers.). *Röster*. Lund, Palaver press

Le Guin, Ursula K., Lena Jonsson (övers.). *Gåvor*. Lund, Palaver press

Lidbeck, Cecilia. *En odödlig vänskap*. Stockholm, Lilla Piratförlaget

Lidbeck, Petter. *Switch*. Stockholm, Lilla Piratförlaget

Linder, Lisa. *Presidentens dotter*. Stockholm, Rabén & Sjögren

Lindgren, Barbro och Per Gustavsson. *Se fursten*. Stockholm, Karneval förlag

Lindgren, Barbro. *Loranga, Masarin & Dartanjang*. Stockholm, Rabén & Sjögren

Livijn, Astrid. *När en stjärna slocknar tänds en ny*. Lerum, Visto Förlag

Lopez Betancourt, Alba Inés, Siri Hultén och Annika Eliasson. *Drömkorgen*. Lund, Ekström & Garay

López, Andrés och Annakarin Thorburn (övers.). *En bok*. Stockholm, Bokförlaget Trasten

Lundberg Hahn, Kerstin. *Min hemliga tvilling*. Stockholm, En bok för alla

Lundberg Hahn, Kerstin. *Ur elden*. Lund, Nypon förlag

Lundberg, Sara. *Ingen utom jag*. Stockholm, Natur & Kultur

Lundgren, Gunilla, Eriko Kitadai och Arina Stoenescu. *Rinkeby-Hachioji tur och retur. Brev- och bildväxling mellan barn i Sverige och Japan*. Stockholm, Erg-förlag, Pionier press

Lundmark, Ann-Kristin. *Aldrig mera skola*. Lerum, Idus förlag

Lundvall, Johanna och Emil Lundvall. *Vad skulle superhjälten gjort?* Lava Förlag

Mathiesen, Egon och Åke Löfgren (övers.). *Apan Osvald*. Stockholm, Modernista

Mattar, Malak och Charlotte Sjögren (övers.). *Sittis fågel. En berättelse från Gaza*. Stockholm, Trinambai

Medina, Victor och Ulrika Junker Miranda (övers.). *Klassiska skräckhistorier*. Bromma, Ordalaget bokförlag

Melin, Mårten. *Du är som poesi*. Lund, Nypon förlag

Melin, Mårten. *Hetta*. Stockholm, Rabén & Sjögren

Mohlin, Astrid. *Fake. Falska vänner. Äkta svikare*. Stockholm, Bonnier Carlsen

Nilsson, Isabella och Marika Majjala. *Ivars tomrum*. Stockholm, Natur & Kultur

Nygren, Anna. *Hästhjärta/Pissråtta*. Göteborg, Poesiwerken Publishing

Nörsgaard, Amelie. *Mitt första ligg*. Stockholm, Rabén & Sjögren

Olczak, Martin och Lina Blixt. *Pojke av trä*. Stockholm, Rabén & Sjögren

Olofsson, Emelie och Ida Östensson. *Samtycke*. Helsingborg, Hegas

Ortega, Rena. *Pekbok för rediga skåningar*. Västra Frölunda, Tukan förlag

Palmkvist, Conny. *Femtiofem meter under ytan*. Stockholm, Bonnier Carlsen

Persson, Frida Naemi och Moa Graaf. *Titta Halloween*. Stockholm, Rabén & Sjögren

Raadik, Linnéa. *Bland tomtar och troll*. Sundbyberg, Bokförlaget Semic

Ragnartz, Louise och Emmelie Salomonsson. *Biet Boel vill ha eget rum*. Bromma, Pulpo Publishing

Rån, Flygenring och Sara Lindberg (övers.). *Vulkanen*. Bromma, Opal

Ran, Yulita, David Szybek (övers.) och Liena Bardi. *Julens magi*. Helsingborg, Hegas

Renklint, David. *Farväl*. Stockholm, Lind & Co

Rindetoft, Mia. *Sami och elden*. Lava Förlag

Rowling, J. K., Ziyi Gao och Lena Fries-Gedin (övers.). *Jul på Hogwarts. Från Harry Potter och de vises sten*. Stockholm, Rabén & Sjögren

Ruta, Matilda. *Maja oj*. Stockholm, Natur & Kultur

Rydberg, Helena. *Alvblod & Demonblod*. Tales from the Heart

Sjölin, Daniel och Eva Lindström. *Victor är silly*. Stockholm, Bonnier Carlsen

Solberger, Johanna. *Den största lögnen*. Stockholm, Rabén & Sjögren

Strömberg, Ellen. *Ingen början inget slut*. Stockholm, Helsingfors, Rabén & Sjögren, Schildts & Söderströms

Strömgård, Katarina. *Vi rymmer!* Stockholm, Rabén & Sjögren

Strömqvist, Johanna. *Häxhammaren*. Stockholm, Bonnier Carlsen

Susso, Jali Madi och Felicia Fortes. *Addis afro*. Stockholm, Bonnier Carlsen

Svensson, Nathalie och Hanna Ingvarsson. *Lillebror och spalten*. Lerum, Idus förlag

Thermaenius, Hanna och Isabella Witte. *99 livsknep för dig som mår bra, dåligt och mittemellan*. Stockholm, Bonnier Carlsen, Rädda Barnen

Törnqvist, Isabelle. *Besatt*. Oskarström, Grens bokskog

Villius, Sara och Lisen Adbåge. *Snöbollen*. Stockholm, Rabén & Sjögren

Voigt, Annette. *Min första sagobok*. Malmö, Egmont Story House

Wallnäs, Henrik och Joanna Hellgren. *Här bor vi inte*. Stockholm, Natur & Kultur

Wolf, Gita, Hassan Zahreddine, Lev Tolstoj och Ulla Forsén (övers.). *Små flickor är klokare än män*. Göteborg, Förlaget Hjulet

Åhman, Axel och Ola Skogäng. *Smugglarens skatt*. Stockholm, Helsingfors, Bonnier Carlsen, Schildts & Söderströms

Ängsryd, Lova. *Familjen Nilsson och den mystiska appen*. Stockholm, BoD - Books on Demand

Referenslitteratur

Listan inkluderar teoretiska titlar samt barn- och ungdomslitteratur som refereras till i texten som inte ingår i rapportens primärmaterial, till exempel titlar som har getts ut digitalt, i annat land än Sverige eller titlar utgivna före 2024.

- Almegård, Mats & Öhman, Sofia, "Därför hamnar inte alla ljudböcker på topplistan", *Svensk Bokhandel*, 4 mars 2025, <https://www.svb.se/fordjupning/darfor-hamnar-inte-alla-ljudbocker-pa-topplistan/4333999>. Hämtad 19 mars.
- Bokförsäljningsstatistiken 2024*, Svenska Förläggareföreningen & Svenska Bokhandlareföreningen, 2025, <https://forlaggare.se/wp-content/uploads/2025/03/Bokforsaljningsstatistiken-2024.pdf>. Hämtad 19 mars.
- Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet. En dokumentation. Årgång 2016*, Svenska barnboksinstitutet, 2017, <https://www.barnboksinstitutet.se/wp-content/uploads/2018/09/Bokprovning-2017-dokumentation.pdf>. Hämtad 19 mars 2025.
- Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet. En dokumentation. Årgång 2019*, Svenska barnboksinstitutet, 2020, <https://www.barnboksinstitutet.se/dokumentation-2020/>. Hämtad 19 mars 2025.
- Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet. En dokumentation. Årgång 2021*, Svenska barnboksinstitutet, 2022, <https://www.barnboksinstitutet.se/wp-content/uploads/2022/04/Dokumentation-2022-1.pdf>. Hämtad 19 mars 2025.
- Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet. En dokumentation. Årgång 2023*, Svenska barnboksinstitutet, 2024, <https://www.barnboksinstitutet.se/wp-content/uploads/2024/04/Bokprovning-2024.pdf>. Hämtad 19 mars 2025.
- Bondestad, Linda, *Chop Chop. En tapper jordbos berättelse*. Helsingfors: Förlaget, 2024.
- Dahle, Gro, "Bilderböcker som lekplats", *En fanfar för bilderboken!*, red. Ulla Rhedin, Oscar K. och Lena Eriksson. Skrifter utgivna av Svenska barnboksinstitutet 122. Stockholm: Alfabet, 2013.
- Förlagsstatistik 2024*, Svenska Förläggareföreningen, 2025, <https://forlaggare.se/wp-content/uploads/2025/03/Forlagsstatistik-2024.pdf>. Hämtad 19 mars 2025.
- Haglund, Tuva & Nauwerck, Malin, "Bakom den leende masken. Sårbart modrande i samtida bilderböcker om surrogatmödraskap och sjukdom", *Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning*, 47(2024), s. 1–30. <https://doi.org/10.14811/clr.v47.883>. Hämtad 19 mars.
- Kostenniemi, Peter, *Hemsökt barndom. Bilder av barnet i gotisk barnlitteratur*. Diss. Stockholms universitet. Skrifter utgivna av Svenska barnboksinstitutet 158. Göteborg, Stockholm: Makadam Förlag, 2022.
- Krantz Gunnar, "Swedish Family-mammans barnbok visar hur dåligt det är med AI-bilder", *Sydsvenskan*, 28 juni 2024, <https://www.sydsvenskan.se/2024-06-28/swedish-family-mammans-barnbok-visar-hur-daligt-det-ar-med-ai-bilder/>. Hämtad 19 mars 2025.
- Lundström, Jacob, "Den här barnboks författaren finns inte på riktigt", *Dagens Nyheter*, 23 november 2024, <https://www.dn.se/kultur/den-har-barnboksforfattaren-finns-inte-pa-riktigt/>. Hämtad 19 mars 2025.
- "Läslistor för förskolan och skolan", Skolverket & Kulturrådet, 2024, <https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/laslistor>. Hämtad 24 mars 2025.
- Mansour Juliette, "Tips för att identifiera AI-skapade bilder", AFP, <https://faktakoll.afp.com/doc.afp.com.33JH3VG>. Hämtad 19 mars 2025.

- Ohlsson, Richard, *Bibliotekariestereotypen i populärkulturen*. Lund: BTJ förlag, 2013.
- Olsson, Jakob, *Sladdbarn, vuxennätverk och digitala spänningar. Digitalisering och mediestrid i barn- och ungdomslitteraturen i Sverige 2000–2019*, Karlstad University studies 28. Diss., Karlstads universitet, 2024.
- Seriality and Texts for Young People. The Compulsion to Repeat*, red. Mavis Reimer, Nyala Ali, Deanna England & Melanie Dennis Unrau. New York: Palgrave Macmillan, 2014.
- Steiner, Ann, "Gendered Readings. Bella's Books and Literary Consumer Culture", *Interdisciplinary Approaches to Twilight. Studies in Fiction, Media, and a Contemporary Cultural Experience*, red. Mariah Larsson & Ann Steiner. Lund: Nordic Academic Press, 2013, s. 195–211.
- Sörhag, Ebba & Öhman, Sofia, "AI-översatt ungdomsbok kritiserar av översättare: 'En katastrof'", *Svensk Bokhandel*, 5 mars 2025, <https://www.svb.se/fordjupning/ai-oversatt-ungdomsbok-kritiserar-av-oversattare-en-katastrof/4339609>. Hämtad 19 mars.
- Topplistorna 2024*, Svenska Förläggareföreningen & Svenska Bokhandlareföreningen, 2025, <https://forlaggare.se/wp-content/uploads/2025/01/Verkstopplistorna-2024.pdf>. Hämtad 19 mars 2025.
- Trender 2025 – Enligt unga!*, Ungdomsbarometern, 12 december 2024, <https://info.ungdomsbarometern.se/publika-rapporter/trender-2025-enligt-unga>. Hämtad 28 februari 2025.
- Tso, Anna Wing Bo, "Representations of the Monstrous-Feminine in Selected Works of C. S. Lewis, Roald Dahl and Philip Pullman", *Libri & Liberi*, 2012: 1(2), s. 215–234, https://www.librietliberi.org/wp/wp-content/uploads/2013/03/04_Libri_et_Liberi_2_STUDIJE_Wing.pdf. Hämtad 19 mars 2025.
- Warnqvist, Åsa, "Flickans århundrade? Generationsskiftet i den svenska barn- och ungdomslitteraturen under 2000-talet", *Konstellationer. Festskrift till Anna Williams*, red. Alexandra Borg, Andreas Hedberg, Maria Karlsson, Jerry Määttä & Åsa Warnqvist. Skrifter utgivna av Avdelningen för litteratursociologi vid Litteraturvetenskapliga institutionen i Uppsala 71. Möklinta: Gidlunds förlag, 2017, s. 145–158.

OM SVENSKA BARNBOKSINSTITUTETS BOKPROVNING

Bokprovningen består av öppna föreläsningar för alla intresserade, en utställning med årets barn- och ungdomsböcker samt en dokumentation med statistik och analyser. Begreppet Bokprovning är varumärkesskyddat av Svenska barnboksinstitutet. Bokprovningen genomförs med stöd från Region Stockholm. Institutet vill även rikta ett varmt tack till alla utgivare som skänker ett exemplar av varje utgiven bok till Sbi. Tack också till Kungliga biblioteket för gott samarbete.

En översikt – inget kvalitetsurval

I Bokprovningen går Svenska barnboksinstitutet igenom föregående års utgivning av barn- och ungdomsböcker och presenterar den genom statistik och fördjupningar i bland annat framträdande teman. Bokprovningen är därmed ett slags litteraturhistoria i mikroformat, som enbart tittar på ett enskilt år, men där jämförelser även förekommer bakåt.

I årets Bokprovning ingår de tryckta böcker från 2024 som inkommit till Sbi senast den sista februari 2025. Statistikdelen täcker inte digital utgivning (e-böcker, ljudböcker, appar och annan digital litteratur). Institutet samlar i nuläget inte på denna, men följer utvecklingen inom området.

I Bokprovningen görs ingen bedömning av de enskilda böckernas kvalitet. Syftet är i stället att se till hela utgivningen och bredden i den. Den som är intresserad av kvalitetsbedömningar hänvisas till dagstidningarnas och andra aktörers kritikerverksamhet samt de enskilda böckerna för egen bedömning.

Föreläsningar och utställning

2025 års Bokprovningsföreläsningar genomförs digitalt den 24 april 2025. De filmas och görs tillgängliga på Sbi play senare under 2025. En utställning med hela utgivningen presenterad utifrån teman och litteraturkategorier visas i institutets bibliotek 24 april–30 maj. All dokumentation publiceras på institutets webbplats och är fritt nedladdningsbar där.

Dokumentationens skribenter

Merparten av texterna i årets Bokprovningsdokumentation har skrivits av Helena Ahlin, Sofia Gydemo, Amanda Idberg, Sara Lafolie, Malin Nauwerck, Åsa Warnqvist och Karin Wennbom, Svenska barnboksinstitutet. Gästskribenter är Tuva Haglund, Svenska barnboksinstitutet/Uppsala universitet och Ann Steiner, Uppsala universitet. Redaktör för dokumentationen är Åsa Warnqvist.

Är du intresserad av vad som händer på Svenska barnboksinstitutet? Alla våra program hittar du i vår kalender: barnboksinstitutet.se/kalendarium

Bokprovningens föreläsningar publiceras på Sbi play: barnboksinstitutet.se/sbi-play

Prenumerera på Svenska barnboksinstitutets nyhetsbrev. Mer information: barnboksinstitutet.se

SVENSKA
BARNBOKSINSTITUTET

Svenska barnboksinstitutet
Odengatan 61
113 22 Stockholm

08-54 54 20 50
info@barnboksinstitutet
barnboksinstitutet.se